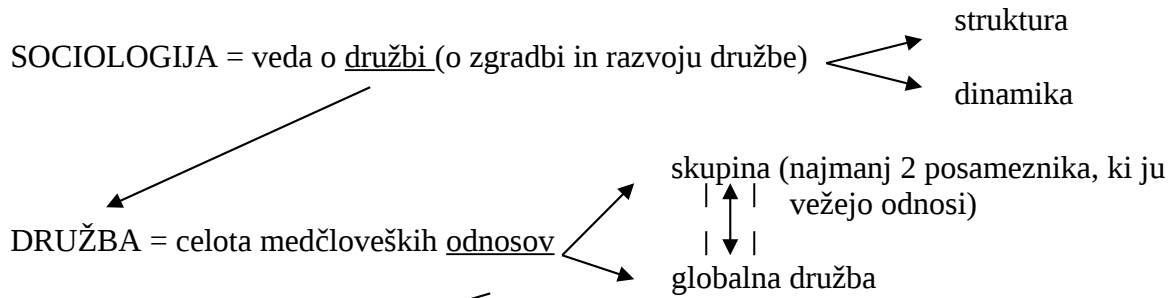

SOCIOLOGIJA PRAVA

Družbeni prerekvizit = pojav brez katerega družba ne more

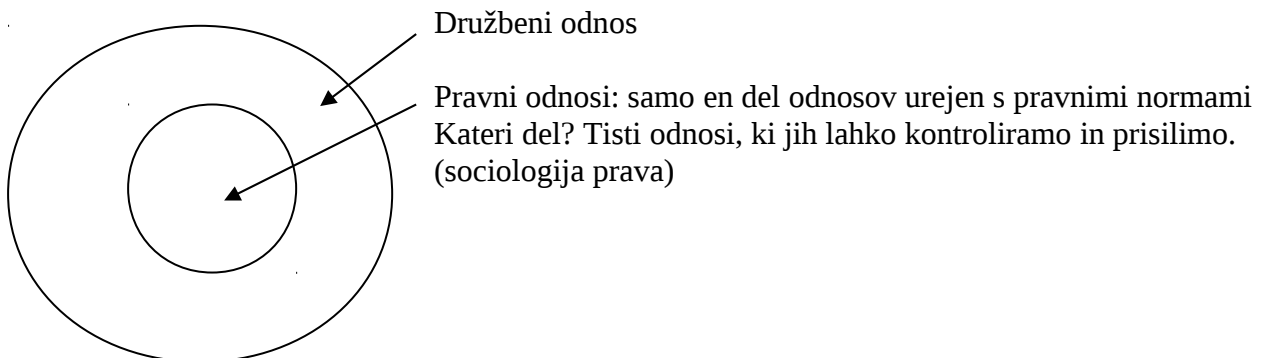
ODNOS = način ravnanja enega z ozirom na drugega [R c Σ (a...n)] (relacija družbenih odnosov, ki vključuje vsoto a do n-tega ravnanja)
(A:B) vloga (vloge pridobivamo s socializacijo)

Vloge: rigidne (vloga, ki je predpisana s pravnimi normami), fluidne
Ni vsak odnos pomemben za družbo, ampak tisti, ki se ponavljajo (so razmeroma trajni) (otroci:starši, učenec:učitelj,...). Če nekoga pohodimo in se opravičimo, da odnos sploh ni pomemben za realnost.

Vedenje je tudi odraz navad, vzgoje,...

Družbeni proces = ravnanje enega z ozirom na drugega (BREZ Način...)

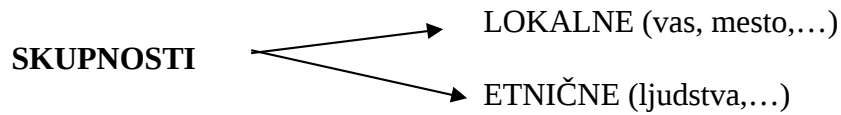
PRAVNI ODNOS
Pravna norma + ravnanje

OBLIKE ZDRUŽEVANJA

Najmanjše oblike združevanja so skupine, ki so **primarne** ali **sekundarne**.

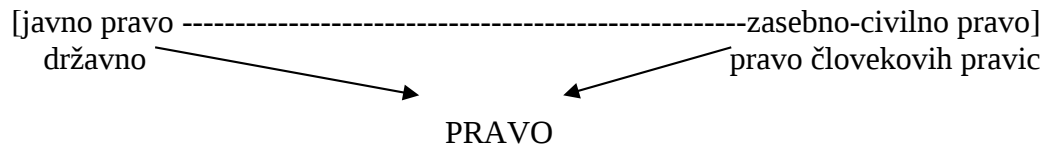
Nato se združujemo v skupnosti.

GLOBALNE DRUŽBE: največja oblika združevanja in največja celota družbenih odnosov, ki je razpoznavna kot sistem.npr.: Evropska globalna družba (EU) (odnosi znotraj EU so zelo podobni), Slovenska globalna družba,...

Lahko je tudi pleme globalna družba.. Na Burkini faso je tako, ker je več različnih sistemov.

- > R
- sistem

SOCIOLOŠKE PARADIGME

Paradigma = zaokrožen medsebojno povezan sistem pojmov, definicij, hipotez,...

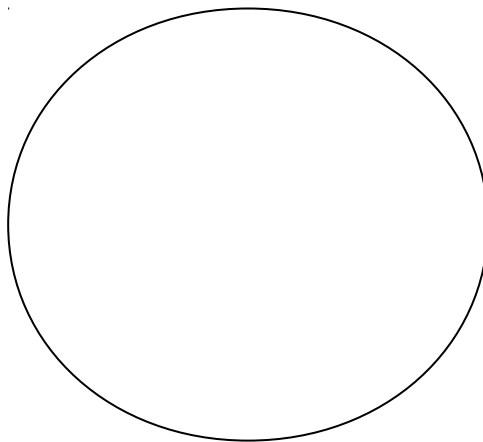
Dve glavni paradigmi (pristopi):

- funkcionalistični pristop (151-159)
- marksistični pristop (179-159)

FUNKCIONALISTIČNI PRISTOP

Začetnik funkcionalizma je bil **Durkheim**: družbe je treba preučevati z njej lastnimi zakonitostmi; specifike vidi v pravu, religiji in morali.

Družbeni sistem:

Ta predstava izhaja iz Parsons-a, ki meni, da je sistem še naprej strukturiran in vloga je osnovna sestavina sestavljenosti. Vloge pa se moramo naučiti čim bolj skozi socializacijo in **KULTURNI SISTEM**, ki vsebuje:

- vrednote
- norme → vloge
- verovanja – povezano z vrednotami
- ideologija – predstava o tem, kakšna družba je in kakšna naj bi bila.

Poudarja duhovno tvorbo v družbi. Funkcionalizem poudarja kulturni sistem, saj ne daje vsem podsistemom enake teže.

Weber: kapitalizem nastane zaradi sprememb v družbi (proizvodnji) in se pojavi protestantizem.

MARKSIZEM

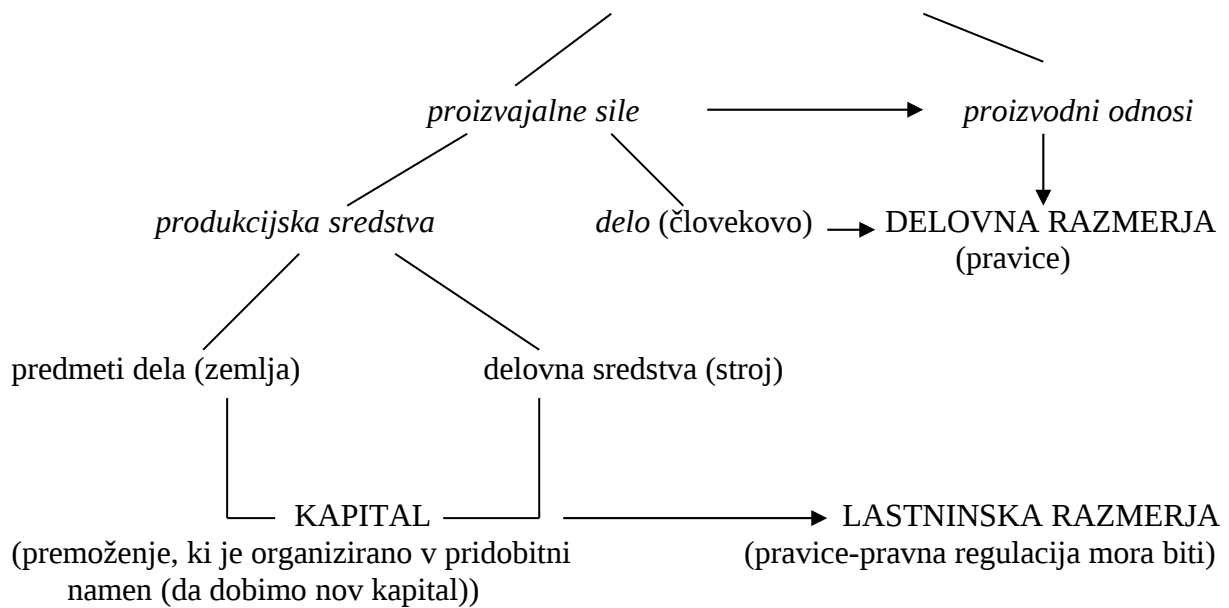
OBLIKE DRUŽBENE ZAVESTI }
 PRAVNO POLITIČNA NADSTAVBA } SUPER-STRUKTURA
 (oblike združevanja, družina,...)

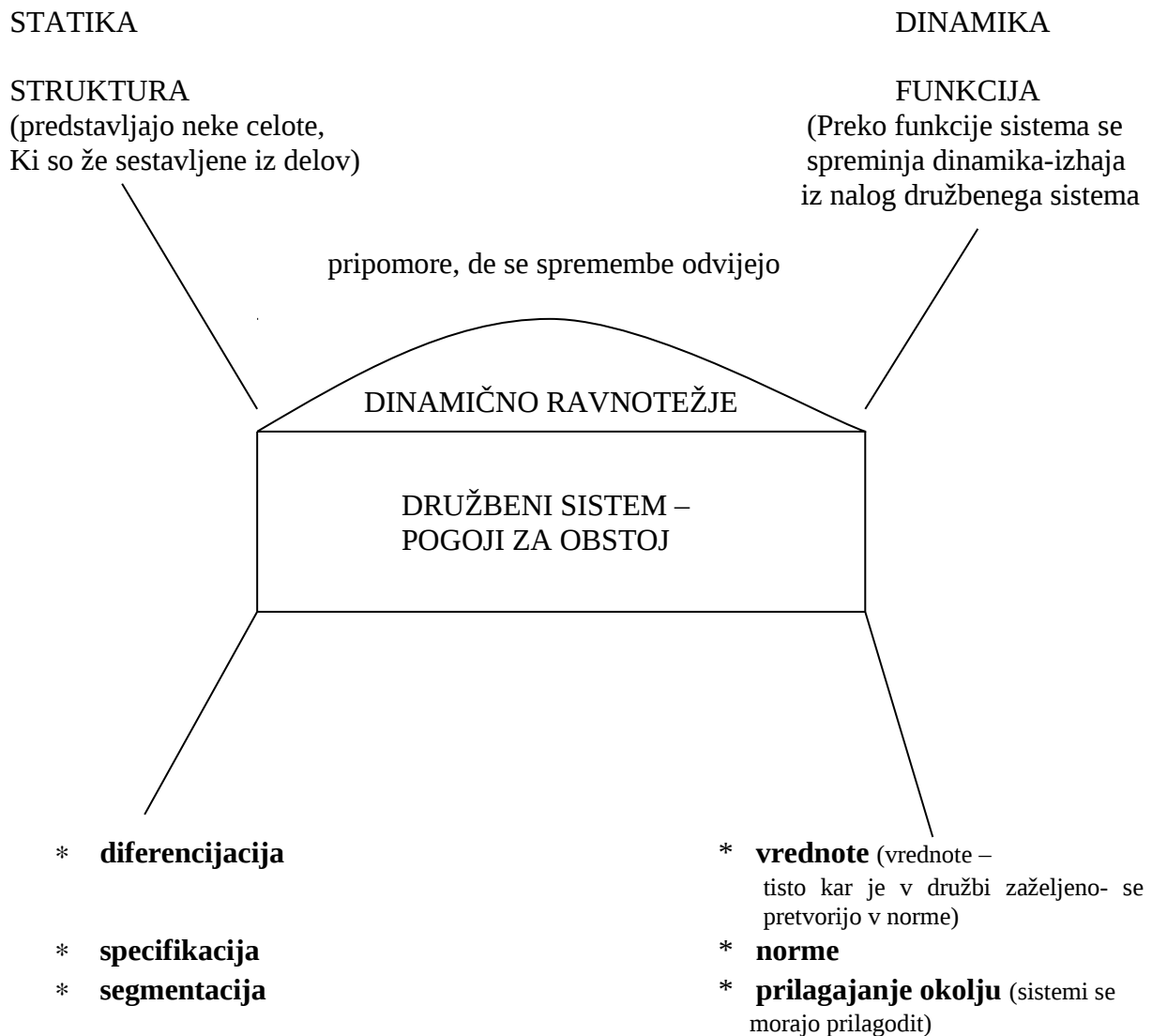
EKONOMSKA BAZA

Proizvodnja, delo na materialnih dobrinah.

INFRASTRUKTURA

Pri marksistih je zelo izpostavljena, pri funkcionalistih pa je pomemben kulturni sistem.
 Vse se določa tu; kakšna bo religija, socialni, politični, kulturni način življenja.

Gre za pojav, ki ga je že Durkheim razumel kot delitev dela (vsi ne delamo vsega, ampak samo to za kar je najbolj usposobljen). Funkcionalisti so rekli, da razlike morajo biti, saj so koristne in potrebne, da družbeni sistem deluje.

Marksisti pravijo, da bosta država in pravo odmrli. Funkcionalisti so bližje stvarnosti. Funkcionalizem daje vrednotam in pravnemu sistemu velik pomen. Marksisti pa pravo dajejo majhen pomen in marksizem propade ker: majhna produktivnost in premalo prava.

FUNKCIJE DRUŽBENEGA SISTEMA

Po Parsons:

- adaptacija (Adaptation)
- doseganje ciljev (Goal)
- integracija (Integration)
- latentno vzdrževanje vzorcev (Latent pattern maintenance)

Opravljajo:

A – posamezni organizmi (integracija, ponotranjenje vlog)

G – politični sistem; naloga je doseg ciljev (politika: postavljanje ciljev in določanje sredstev za doseg teh – določa se v okviru države)

I – pravni sistem; družbo integrira (stabilizira, predvideva dejanja)

L – kulturni sistem; vzdrževanje vzorcev vedenja in ravnanja, te vzorce lahko tudi spreminja.

PRIMERJAVA

FUNKCIONALIZEM (Durkheim, Parsons)	MARKSIZEM (K. Marx)
Integracijski odnosi	Konfliktni odnosi
Kultura, vrednote	Način proizvodnje
Dograjevanje kapitalizma	Kritika kapitalizma
Družbeni sloji (status)	Družbeni razredi (lastnina) (stratifikacija)
Evolucija	Revolucija (radikalna sprememba); želijo zamenjati način proizvodnje in oblasti
SISTEMSKA TEORIJA: »teorija o razsrediščeni družbi«, še naprej poudarja diferenciacijo (avtopoetičen sistem – sam sebi zadosten)	
Enakovrednost (pod)sistemov	Primat ekonomske baze
Pogoji za obstoj sistema: - diferenciacija - vrednote - norme - prilagajanje okolico	Pogoji spremembe družbe

STRATIFIKACIJA

MARKSISTI

Objektivno (da se ugotovi kdo je lastnik-piše)

Prehodno (obdobje razrednih družb)

Razred

Premoženje (glavni vzrok delitve med ljudmi)

Konfliktno, radikalno (razlike so)

FUNKCIONALISTI

Subjektivno (ljudje se sami uvrščajo)

Trajna sestavina družbene strukture

Sloj

Status (ugled)

Integrativno, koristno (razlike so:)

WEBER

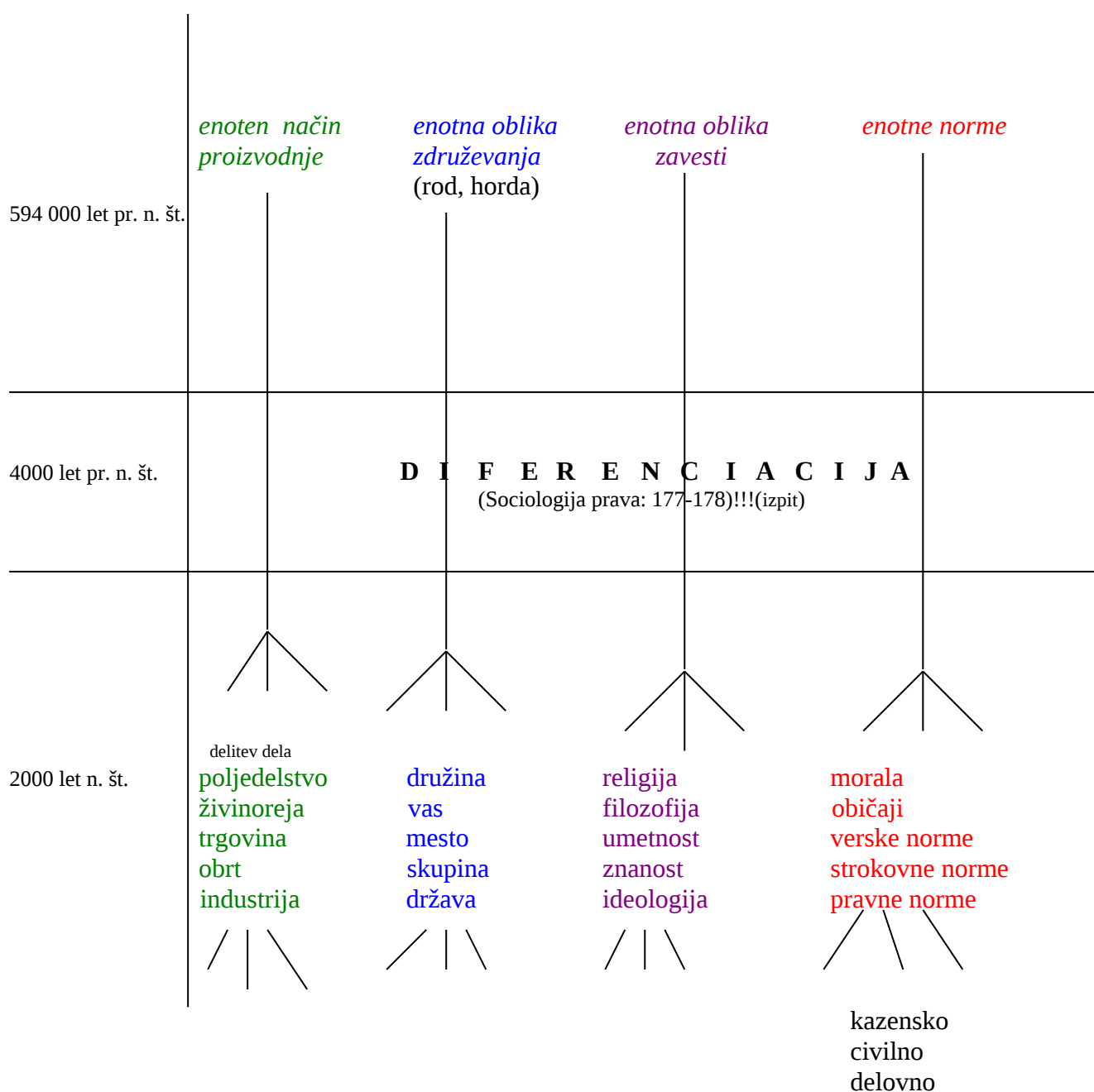
- Gospodarstvo → družbeni razredi
- Družbeni ugled → statusni sloji
- Družbena moč → politične stranke

PRAVO KOT DRUŽBENI PREREKVIZIT

Pravo je funkcionalni nujni pogoj za družbo. Prerekvizit pomeni, da je nujni del družbe.

594 000 let je bil enoten sistem gospodarstva (nabiralništvo, lov,...) in tudi ENOTNA NEDIFERENCIRANA ZAVEST. To je bila prva zavest in nepravilna trditev je, da je bila religijska prva. *Takrat so bile enotne norme, pravila vedenja.*

V praskupnosti JE bilo PRAVO, vendar se ni tako imenovalo, temveč je bilo vtopljeno v enotne norme (danes niso več enotne norme). Napačna je tudi trditev, da so se ravnali samo po običajih.

upravno

V čem se pravne norme razlikujejo od drugih družbenih pravil (norm)? – specifikacija

- a) po vsebini
- b) glede na formalne vidike

POTREBE

PRAVO:

Specifičnost pravnih norma **glede na vsebino** urejajo (so samo osnova):

- **eksistenčni odnosi**
- **konfliktni odnosi**; (str.: 323 – 324); skuša jih preprečiti z že vnaprej določenimi normami, ko do njih pride gre zadeva na sodišče; nastanejo pa kadar so omejeni resursi (glej piramido) (resurs = vir, sredstvo, zaloga)
- **prisilnost**; prisili, da se vedemo po pravilih
- **kontrolabilnost**; da lahko kontroliraš (včasih težko; primer: nasilje v družini)
- **natančnost, preciznost**; človekovo vedenje je natančno, precizno in potreba je po pravu

S **formalnega vidika** pravnih norm:

- **organiziranost**; (str.: 328 – 330) na področju izvrševanja sankcij in postavljanja pravnih norm

Vnaprej določen postopek po katerem se pravna norma sprejema in organ, ki jo sprejema. Tudi sankcija (kazen) je vnaprej določena, ter kako in kdo jo izvaja, ter kdaj je bila ta sankcija sprejeta.

Izpit: Tudi družbene norme, ki niso pravne IMAJO sankcije, a niso organizirane. Te sankcije niso vnaprej določene, temveč so odvisne od družbene reakcije (ali me družba še sprejema, ali se odmika,...)

PROBLEMSKO POLJE SOCIOLOGIJE PRAVA

(predmet sociologije prava – 11-32)

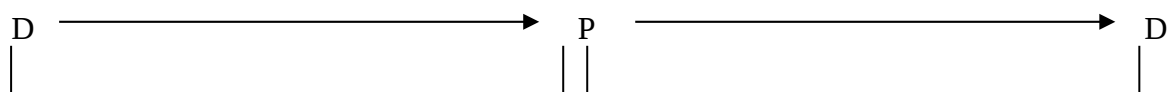
Sociologija prava – razmerje med družbo in pravom. SP je usmerjena v družbeno stvarnost.

PREDMETI SOCIOLOGIJE PRAVA

Goričar (bivši profesor na PF): **Pravo je odvisna variabla** (spremenljivka). Družba je neodvisna, opravo pa odvisna spremenljivka. (pri teoriji prava je družba odvisna in pravo neodvisna spremenljivka). Zaradi dogajanja v družbi se sprejemajo zakoni (do kje sega zakon, ...)

Lukič (bivši profesor na beograjski PF): Disciplina pri kateri z uporabo **metod in teorij** pojasnjujemo pravne procese. (V Jugoslaviji je dejal, da Slovenci nimamo pravice izstopit iz Jugoslavije – samoodločba naroda je že bila storjena)

Žun: Izpostavlja tridimenzionalen pogled na pravo. Treba je gledati na celoto **norm, vrednot in odnosov**. Norme naj bi preučevala *teorija prava*, vrednote *filozofija prava* in (družbene) odnose *sociologija prava*. Sociologija prava proučuje dejansko stanje prava.

GENETIČNA

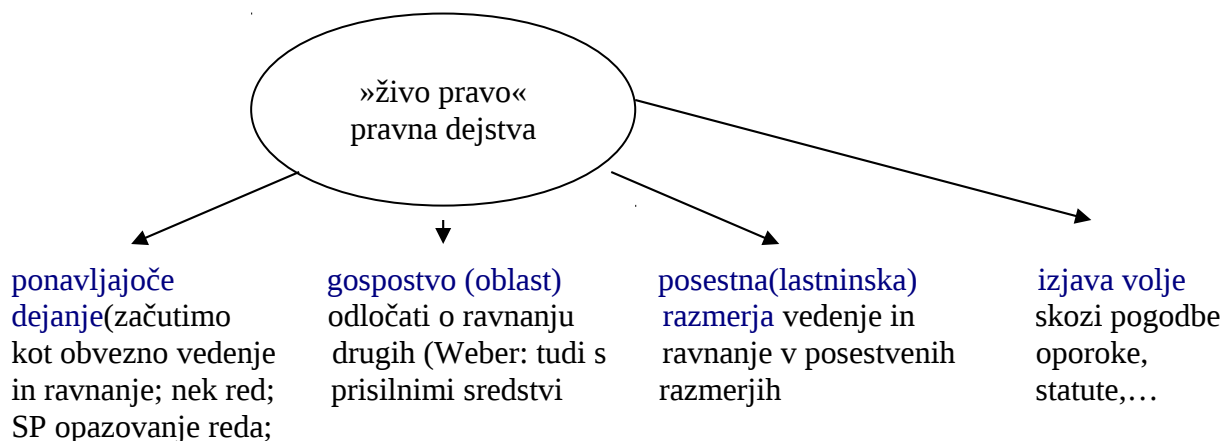
Proučuje socialne izvore prava
vpliv družbe na pravo (kako vpliva)

OPERACIONALNA SP (nadaljuje to raziskovanje s proučevanjem vpliva pravnih norm nazaj na družbo (na vedenje in ravnanje ljudi). Proučuje socialne učinke pravnih norm.

+ 4 teorije!!!

EHRlich

Začetnik SP (tudi pretirava: »Edina prava znanost za proučevanje prava je sociologija prava.«) Osnovni predmet prava je »živo pravo« in SP proučuje pravna dejstva (gospodstvo,...).

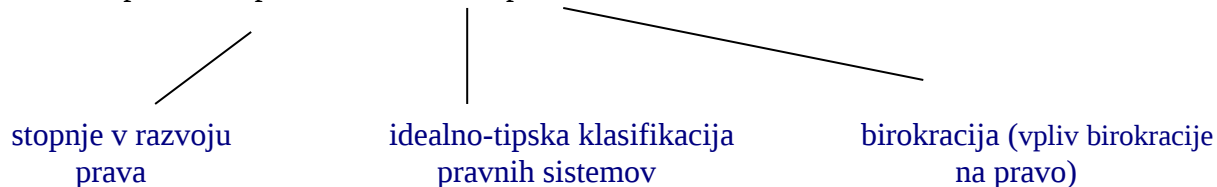

nastaja neposredno v
družbi (ugotavljamo z
opazovanjem, anketiranjem,...)

MAX WEBER

Naloga sociologije prava je proučevanje:

- stopnje verjetnosti ravnanja ljudi po pravnih normah
- vpliv oblik politične oblasti na pravo

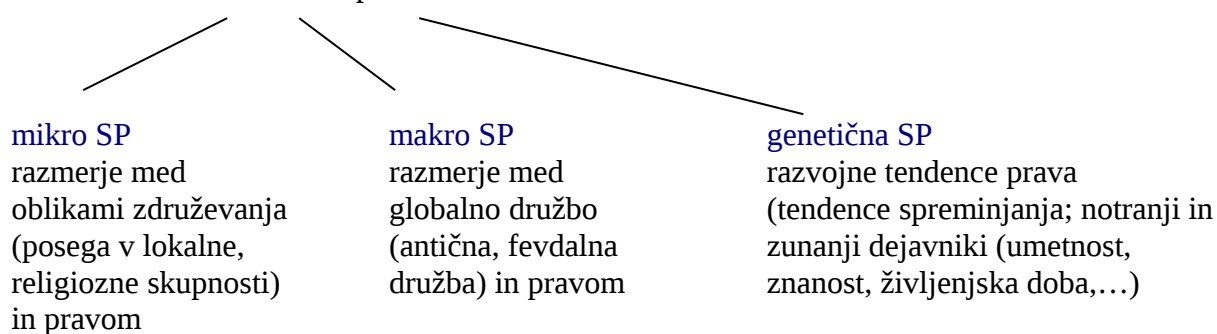

- povezava socialnih dejstev (spori,...) s pravnimi normami

GURVITCH

Predmet preučevanja SP je:

- družbena stvarnost prava

- različne vrste prava (socialno, državno,...)

LUHMANN

Predmet preučevanja SP:

- postopki sprejemanja pravnih odločitev – legitimizacija

- javno mnenje (koliko se jim zdi legitimizirana) o pravu in pravnih institucijah
- pravniški poklici (usposabljanje, vloge, delovanja,...)

Legitimnost je neka odločitev sprejemljiva; ljudje jo sprejmejo; dana je vsaj možnost sodelovanja v postopkih (župan je legitimen – sprejet).

FAZE SOCIOLOŠKEGA RAZISKOVANJA

(39-46)

- 1.) opredelitev **problema** (družbeni problem lahko postane raziskovalni problem)
 - ↓
- 2.) postavljanje **hipotez** (neke še ne preverjene trditve, domneve, predpostavke)
 - ↓
- 3.) izbor in uporaba **metod**
 -
- 4.) preverjanje hipotez in predstavitev poročila; **ugotovitve**

Z uporabo teh stopenj in metod naj bi dosegli večjo veljavnost, natančnost, zanesljivost družbenih pojavov.

V čem se znanstvena spoznanja razlikujejo od spoznanj, ki jih dobimo v filmu, ...?

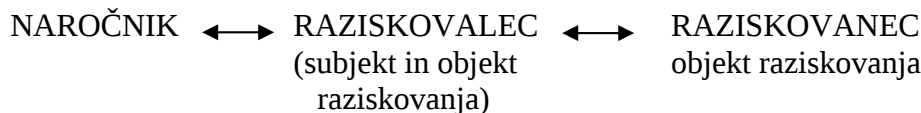
Sociološke raziskave opravljamo v štiri stopenjskem proces, uporabljene so bile sociološke metode in ustrezen raziskovalni postopek (praksa pokaže ali so pravilne; za nas čas in prostor). Ni absolutnih resnic, samo relativne – preizkusimo v praksi. (Izvedensko mnenje za sodišče ni zavezujoče.)

Eden od načinov proučevanja prava je tudi znanstvena metoda.

(1.) PROBLEM

Problem rešujemo z razumom, intuicijo, nasvetom, ...

- udeleženci

Postavljamo:

- definicije:

DENOTATIVNE – opisujejo vse značilnosti pojava

KONOTATIVNE – opisujejo *bistvo*

STRUKTURNE – kako je nek pojav sestavljen

FUNKCIONALNE – kakšna je funkcija v družbi (npr.: kaj je smisel bolonjskega sistema)

OPERACIONALNE definicije – veljajo za posamezne raziskave

- merski postopki (morajo biti):

veljavnost

ustrezajo resničnosti (stvarnosti) – skladnost naših predstav z dejstvi

zanesljivost

da daje enak rezultat kot prejšnje raziskave

natančnost

celovito je potrebno ugotavljat določena dogajanja

- raziskave

EKSPLORALNE – pilotska raziskava; enkratna; pogosto šele nakaže, kaj bi bilo dobro raziskovat; preraste lahko v longitudinalno

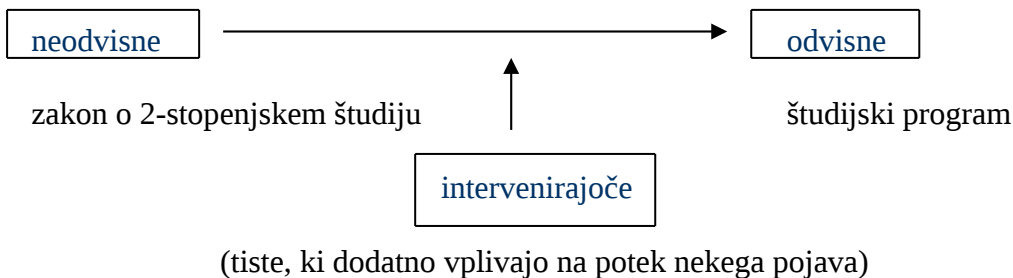
LONGITUDINALNE – trajajo skozi daljše obdobje

(2.) HIPOTEZE

Ponavadi jih postavimo v trdilni obliki. Hipoteza: Poslanci so neodvisni. Empirično ugotovimo, da niso, ker jim daje stranka navodila.

- **Izvor** (postavimo na podlagi):
 - teorija
 - izkustvo
 - norme (lahko izhaja iz norme – študij v dveh stopnjah; velik del iz tega izhaja)
 - intuicija
- **Vrste:**
 - hipoteze o *obstoju* pojava (npr. ali je pojav razdrobljen) – $H (+ -)$
 - hipoteze o *velikosti* pojava – $H (> <)$
 - hipoteze o *zvezi med pojavi* (npr. večja politična stranka daje več navodil poslancem) – $H - H_2$
 - hipoteze o *vzročni zvezi* med pojavi – $H \rightarrow H_2$

VARIABLE – spremenljivke; spremenljive lastnosti družbenega pojava

(3.) METODE (33-46)

Pot po kateri pridemo do nekega sklepa.

SPLOŠNE METODE:

- **dialektična**; splošni nauk o gibanju, na vse dogajanje v objektivni stvarnosti je treba gledati s strani spremenljivosti. Religiozno obstajajo večne resnice, znanstvene resnice so relativne, tudi ne dajejo vseh odgovorov zaradi tega dialektika (vse se spreminja).
 - o *Zgodovinska* (gledat je treba v zgodovinski razvoj)
 - o *Primerjalna*
 - o *Statistična* (kvantitativni vidiki)
 - **induktivna**; od primerov pridemo do splošnosti
 - **deduktivna**; izhajamo iz splošne ugotovitve do posameznih primerov
 - **analiza**
 - **sinteza**
-
-
-
-
- **aksiološka**; preučuje vrednote
 - **dogmatska**; preučuje norme (kakšne so, kako so sestavljene,...)

Negacija negacije: V novem še dolgo obstajajo stara pravila. Na papirju je lahko čez noč odpraviti pravne predpise, a vendar se pravna pravila ne uničijo (če niso v nasprotju z novimi predpisi).

POSEBNE (SOCIOLOŠKE) METODE:

- Opazovanje
- Anketa
- Intervju
- Case study
- Analiza vsebine sekundarnega gradiva
- Eksperiment
- Sociometrija

ANALIZA VSEBINE SEKUNDARNEGA GRADIVA:

Določene pravne procese spremljamo na osnovi časopisov, sodb, odločb,... Gre za vire, ki prvotno niso bili namenjeni raziskovanju (mi ga vzamemo za raziskavo).

OPAZOVANJE:

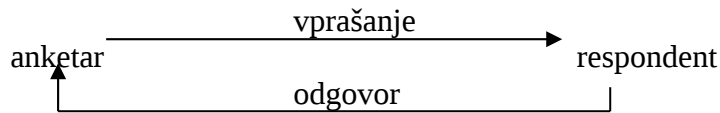
S čutili gledamo dogajanje v objektivni stvarnosti, gledamo vedenje in ravnanje ljudi. Potrebno je opazovat tudi norme.

- ✘ *Skrito* (objekt ne ve, da je opazovan) – *odkrito* (objekt ve, da je opazovan)
- ✘ *Z udeležbo* (če je opazuje npr. eden od poslancev poslance) – *brez udeležbe* (bolj objektivno, a dlje od procesov, ki se odvijajo)
- ✘ *Strukturirano* (če opazujemo en del pojava) – *nestrukturirano* (opazovanje celega pojava)

ANKETA:

Imajo lahko povratni učinek na prebivalce (volitve – neopredeljeni se odločijo za tiste, ki jim bolje kaže). Ankete moramo večkrat ponavljat in jih primerjat. Ankete so (naj bi bile) anonimne.

- a) Kaj ve respondent?
- b) Kakšna so prepričanja in pričakovanja?
- c) Kakšni so občutki, potrebe?
- d) Kaj dela (je delala)?
- e) Kakšni so razlogi?

Vprašalnik:

- odprta vprašanja
- zaprta vprašanja
- kombinacija

Za anketo potrebujemo zadostno število respondentov – v Sloveniji 2000 ali več, da dobimo stratificiran vzorec. Vzorec mora biti strukturiran (enako število procentov revnih, bogatih). Tudi vprašanja morajo biti strukturirana – vnaprej pripravljena.

Vprašanja za raziskovanje pravne kulture:

- Kakšne so pravice udeleženca v sodnem procesu? (odprto vprašanje)
- Bi mi lahko povedali, kje je sodišče, ki je pristojno za vaš okraj.

Vprašanja za raziskovanje profesionalne pravne kulture (Vprašamo odvetnike,...)

- str. 38

Pomembno: Leta 2003 je bila razporeditev zaupanja v veje oblasti:

- 1.) sodišče
- 2.) vlada
- 3.) državni zbor

Leta 2005 pa:

- 1.) vlada
- 2.) državni zbor
- 3.) sodišče

Zakaj???

Rezultate lahko razvrstimo *nominalno* (neurejeni podatki) ali *ordinalno* (urejene po vrstnem redu).

ANKETA

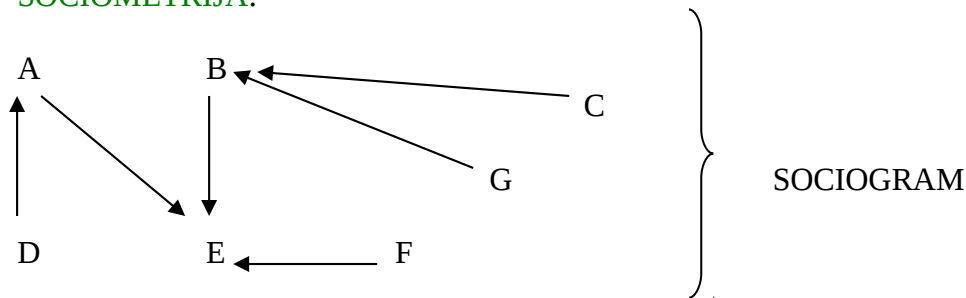
makro
množični pojavi
ekstenzivno (na splošno)
bolj strukturirano (razčlenjena)

INTERVJU

mikro
posamični pojavi
intenzivno (zakaj pada zaupanje v sodišče)
manj strukturirana

CASE STUDY: (študije primerov)

Za preverjanje podatkov uporabljamo to metodo. Vendar mora biti izbran primer najbolj tipičen za tisti pojav.

SOCIOMETRIJA:

Sociometrija je subjektivna tehnika, ker ne sprašuje zakaj. In jo je treba z drugimi dopolnit. Npr.: Kdo se s kom hoče učiti? A z E-jem, B z E-jem.

nominalna lestvica

A:1
B:2
C:0
D:0
E:3
F:0
G:0

ordinalna (vrstna)

E:3
B:2
A:1
C, D, F, G:0

ZAKONODAJNI EKSPERIMENT: Bolj primeren za naravoslovne znanosti, kot za družboslovne, ker je težko izvedljiv – težko je dobit popolnoma enako kontrolno skupino. Pogosto se uporablja za predhodno testiranje.

a) vrste:

- **pravi**; Eksperimentalna in kontrolna situacija sta enaki, razlika je le v spremenljivki. Kontrolno situacijo naj bi 5x ponovili.
- **test**; Kontrolne situacije ni.
- **nehoteni**; Ni ne kontrolne ne eksperimentalne situacije. Slučajni eksperiment, te situacije se zgodijo same (volčji otroci)

b) pogoji za izvedbo zakonodajnega eksperiment:

- **privolitev**
- **pravni akt (pravice)**
- **čas**
- **finančna sredstva**
- **načrt**

Razlika med pravim in testnim eksperimentom! Pri pravem eksperimentu gre za željo, teoretično možnost, testni se v praksi bolj uporablja. *Pri testu ni kontrolne situacije.* Primerjamo jih s podobnimi situacijami.

Kako delimo metode v pravni sferi?

METODE SPOZNAVANJA PRAVA

FILOZOFSKE

- *aprioristična*
- *aksiomatska (trditve, ki se ne dokazujejo, ne razpravljamo)*
- *intuicija*
- *navdih*
- *dedukcija*
- *aksiološka*
- *logična*

ZNANSTVENE

- *dialektična*
- *aksiološka*
- *sociološka*
- *dogmatska*
- *zgodovinska*
- *primerjalna*

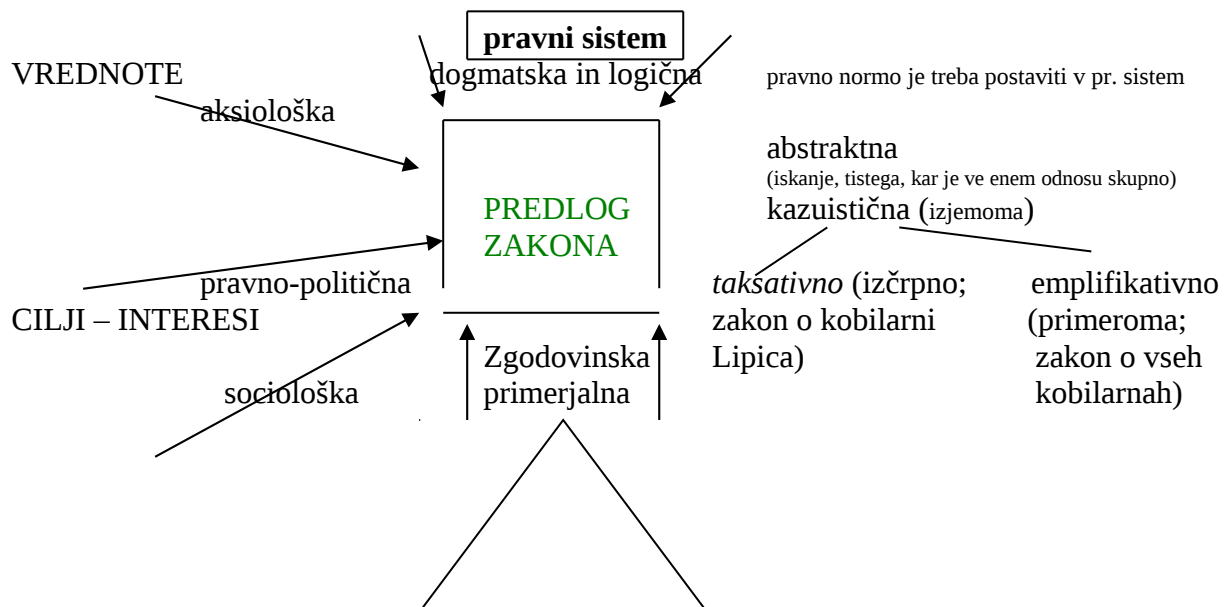
TEHNIČNE METODA PRAVA

METODE USTVARJANJA

- *aksiološka* (vrednote; tudi pravna država je vrednota; spoj med sociološko in dogmatsko so vrednote)
- *pravno-politična* (postavljanje ciljev in določanje sredstev za doseg le teh – tudi def. politike)
- *sociološka* (ugotavljanje dejstev, realnosti, law in life)
- *dogmatska* (dogmatsko normativna) (preučevanje pravil v zakonu, law in book)
- *logična*
- *primerjalna* (primerjamo pravne sisteme)
- *zgodovinska*
- *abstraktna*
- *kazuistična*

METODE UPORABE

- *jezikovna*
- *logična*
- *sistemska*
- *zgodovinska*
- *teleološka* (smotrna)

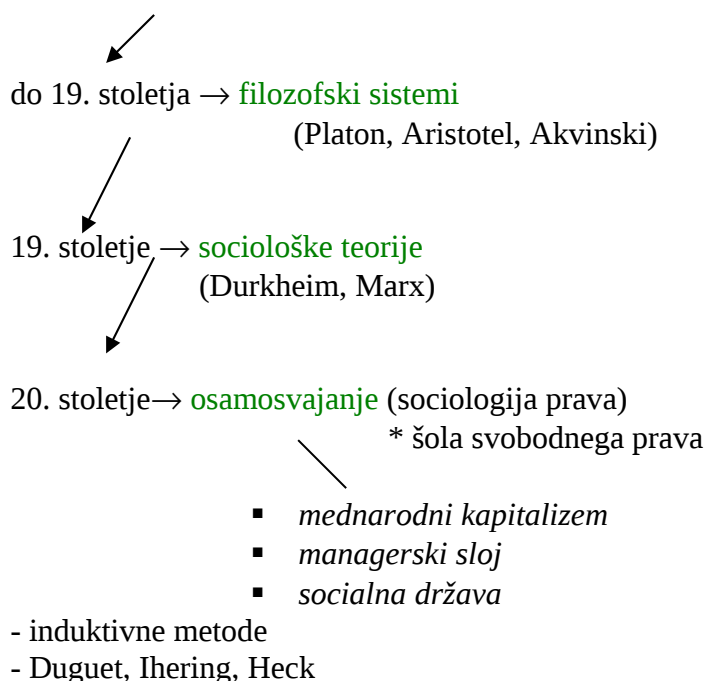
ODNOSI

Pravna civilizacija (kultura) Ugotavljamo kulturo s zgodovinsko in primerjalno metodo.
(4.) IZDELAVA VALNEGA POROČILA

- Potrditev oz. zavrnitev **hipoteze**: poslanci se redno udeležujejo sej – v našem primeru je hipoteza ovržena, več kot pol navzočih je le pri glasovanju.
- V **poročilu** navedemo **ugotovitve raziskave**, to poročilo nato izročimo naročniku raziskave (moramo paziti kako stvar prikažemo oz. interpretiramo)

PREDHODNIKI SOCIOLOGIJE PRAVA

Sociologija prava

1913 – samostojna disciplina

- o Ehrlich
- o Weber
- o Gurvitch
- o Luhmann

DURKHEIM; videl v družbi novo kvaliteto (družbo štel za nov pojav za katerega je potrebno odkrivati nove zavesti)

- **solidarnost**
 - **mehanska solidarnost** (kazensko pravo) Ljudje so povezani teritorialno in sorodstveno – ljudje so samozadostni. To traja do nastanka kapitalizma
 - **organska solidarnost** (civilno pravo) Ljudje smo odvisni od drugih ljudi zaradi delitve dela – ne gre več za samozadostno gospodarstvo – odvisen sem od drugih (bolj pomembno je civilno pravo)

kolektivna zavest (religija, morala, pravo) – specifično za človeško družbo

- **retributivne** (maščevalne sankcije) – Značilne za kazensko pravo; če je nekdo povzročil družbi neko zlo (nekež ukradel, nekoga poškodoval,...), je družba posegla v njegovo sfero (ga zapre, ubije,...)
- **organizirane sankcije**; Pravne norme imajo organizirane sankcije (nekateri so mu oporekali) – sankcije nastanejo, če kršimo pravne norme
- **restitutivne** (nadomestne sankcije) – Značilne za civilno pravo, če sem si od nekoga nekaj sposodil, moram to vrniti.
- **anomija** (anomus – brezzakonje); Nespoštovanje družbenih vrednot in norm; družba pa ne kaznuje tega oz. ne reagira.. Npr. kršiš pravno normo (voziš brez izpita), policaj pa te ne kaznuje; če se anomija širi pride kmalu do konflikta oz. neposredne nevarnosti do fizičnega obračunavanja; primer so cigani iz Ambrusa – država ni dovolj hitro ukrepala. Potrebno je dosledno upoštevati zakone.

DUGUIT;

* **družbeno pravo** - pozitivacija

Država mora opravljati določene funkcije in jih razdeliti med posameznike.

- Norme mora država spremeniti v zakonsko pravo (mora jih pozitivirati – pozitivno pravo=veljavno pravo)
- Prava ne postavlja država samostojno, ampak mora država uzakoniti pravo, ki nastane v družbi.

MARX;

* **ekonomska baza** ↔ **pravo**
Pravo je odvisno od ekonomske baze družbe in vpliva tudi nazaj.

* **interesi vladajočega razreda** ↔ **pravo**

Zajeti so v zakonu, pravnih sistemih.

- Ta Marxova trditev je enostranska:

- Interesi so v pravu, ampak le interesi vladajočega razreda; solidaristični pogled pa je, da pravo varuje interese družbe (vseh), obe trditvi sta na nek način resnični, a ne popolnoma (pravo zajema obe).

Primer: Leta '92 je obstajal zakon, po katerem so šli v pokoj s 35 leti (najmanj 10 let delovne dobe) – interesi vladajočega razreda! – ta zakon so kasneje razveljavili.

To tematiko je nadaljeval **IHERING**

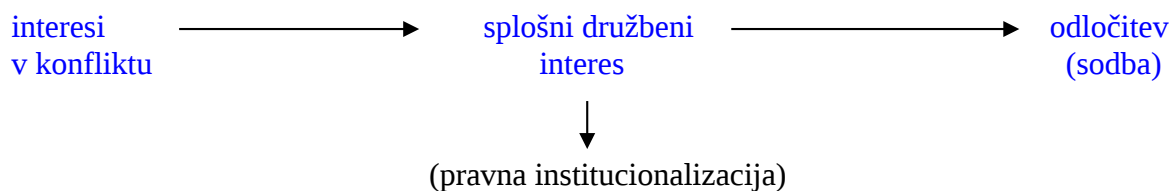
- »V družbeni produkciji svojega življenja stopajo ljudje v določene norme, od njihove volje neodvisne odnose.«

»Način produkcije materialnega življenja določa socialna politika in duhovni proces nasploh.«
(Povzetek Marxove teorije)

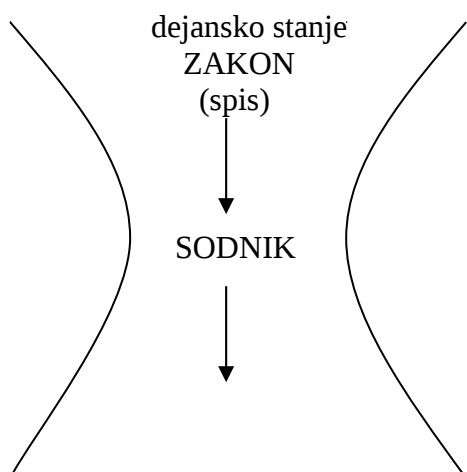
REALISTIČNA PРАВNA ŠOLA (**IHERING R.**)

- interesi **zmagovitih** socialnih sil
postanejo
- **pravne norme**
- **ljudski pravni občutek** (ljudje te norme sprejmejo)
- **splošni** družbeni interes
- **pravne norme** → *pravica* (inter.)
→ *efektivnost* (delovanje se mora iz ideologije spremeniti v učinkovito)

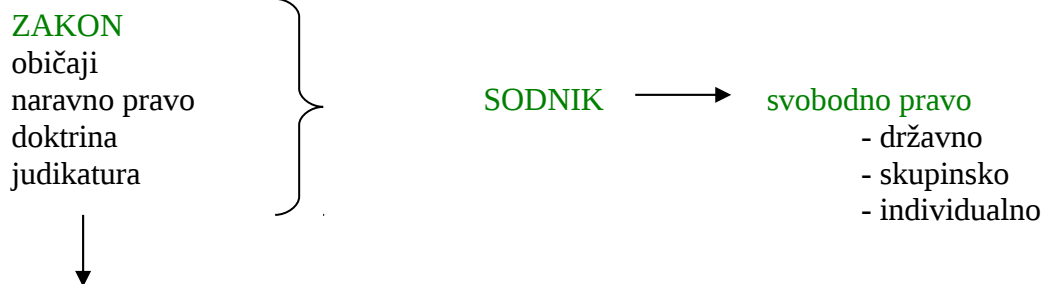
INTERESNA JURISPRUDENCA (**HECK**)

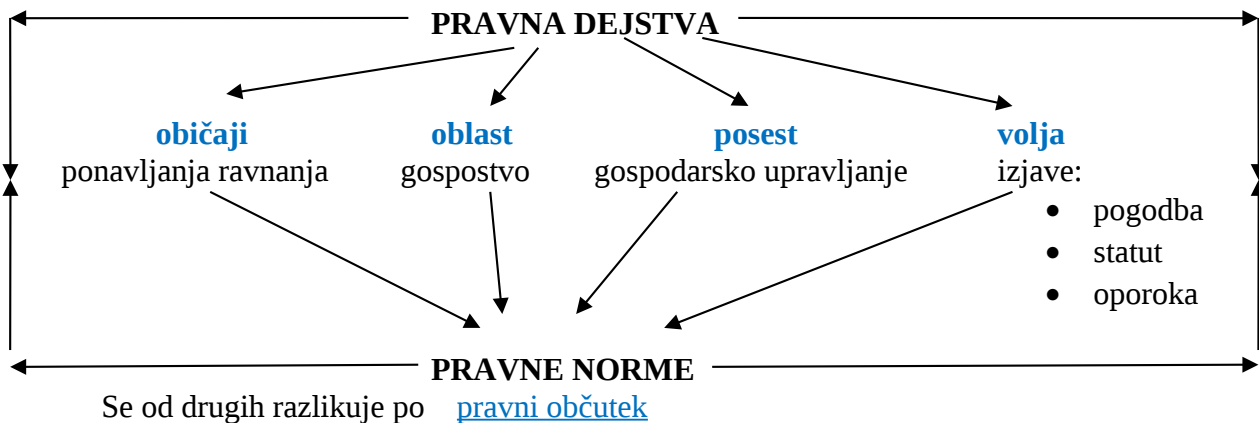
pravni pozitivizem: »mlinček«

sodba, stroški

ŠOLA SVOBODNEGA PRAVA (KANTOLOWICZ)

Sodnik mora poleg na zakon gledati tudi na običaje, naravno pravo, doktrino in judikaturu – mora biti splošno razgledan, odločati mora z vidika človekovega dobrega, ne le z vidika zakona (širše mora poznati življenje) – obstaja pa nevarnost ZLORABE.

KLASIČNE IN SODOBNE ŠOLE SOCIOLOGIJE PRAVA**EHRLICH** (1862-1918)

Oblast = pravno institucionalizirana družbena moč.

Vedno ima nekdo večjo količino družbene moči. Oblastna razmerja – vnaprej določena razdelitev moči. Avtoriteta – ubogam nekoga, ki ga spoštujem.

RAZLAGA PRAVNEGA RAZVOJA V sferi civilne družbe.

1.) **Notranji red združenj**; začetna stopnja v razvoju prava.

↑ ↓
 Pravna dejstva = (istočasno) pravne norme.
 Družbeno delovanje = pravne norme; se neposredno enotne norme odraža v pravnih normah.

- 2.) **Pravne norme**; razvijejo različne norme: pravne norme kot posebna vrsta družbenih pravil; razkorak med realnim in pravnim \Leftrightarrow konflikti med posameznikom in ostalo družbo.
- 3.) **Norme za odločanje** (delovanje sodnikov); kako bo sodnik odločal in kako bo do teh odločitev prišlo
- 4.) **Juridično pravo** (sodniško/pravno); sodniško + znanstveno; tolmačenje posledica doktrine; rezultat sodnikove odločitve; razumevanje iz teorije prava.
- 5.) **Pravna načela**; drugi red družbe; kot rezultat delovanje sodnikov; posplošene odločitve iz večih sodb (skupno načelo podobnih primerov)
- 6.) **Zakonodaja**

VRSTE PRAVA PO EHRLICHU

1.) DRUŽBENO (SOCIALNO) ; notranji red

Sestavljeno iz:

- običajno
- pravo lokalnih skupnosti
- pogodbeno pravo
- mednarodno pravo
- cerkveno pravo

Država ne nastopa kot oblast, temveč kot enakovreden partner (pogodbeni).

2.) JURIDIČNO (PRAVNIŠKO) – SODNIŠKO

- norme za odločanje (sestavljeno iz procesnih pravil)
- doktrina

Sodnik in sodstvo ne nastopa kot državno sodišče, temveč kot organizacija družbe.

3.) DRŽAVNO (ZAKONODAJNO); odraža skozi zakone

- primarno (ustavno)
- sekundarno (kazensko, procesno, upravno); v kolikor jih postavi država

SOCIOLOGIJA PRAVA PO EHRLICHU:

METODE:

- * opazovanje
- * ankete, intervju
- * etnološke
- * zgodovinske
- * psihometrične
- * eksperimentalne
- * statistične (kvantitativno)

PREDMET

- * pravna dejstva (»živo pravo«)
- * običajno ravnanje
- * posest
- * oblast
- * izjave volje (glej gor)

Erlich ima velik vpliv na ostale teoretike prava.

BUND:

- sociološka jurisprudenca
- javno mnenje

- soc. pravičnost
- pravo kot socialna kontrola

sodniške odločitve

LAW IN BOOK: LAW IN ACTION izvira iz Bunda

SOROKIN: urejanje odnosov v skupinah; pravo = etnični minimum; pravo za vsakdanje ljudi, morala za heroje; morala je dopolnitev prava

LLEWELLYN – FRANK: stališče ameriškega pravne ga realizma:

» pravni realizem«

- ponavljanje sodnih odločitev
- pravna načela
- pravo = odločitve sodišč

WEBER

družbeno delovanje – pravo (idelani tipi)

	sredstvo	cilj	vrednota	posledica	pravo
ciljno – racionalno	+	+	+	+	A
vrednostno – racionalno	+	+	+	-	A
afektivno	+	+	-	-	B
tradicionalno (teokratsko, ima religiozne elemente)	+	-	-	-	B

A = moderno pravo (afektivno); delovanje, kjer nam je jasen način in sredstva, ne zavedamo pa se vrednot in posledic

B = tradicionalno pravo (teokratsko); važno je da imamo sredstva (ker moraš)

TIPI OBLASTI PO WEBERU:

nastajanje pravnih norm:

karizmatična ⇨ izjave prerokov

Oblast izhaja od boga (božjih enotnosti ali posebnih lastnosti heroja.

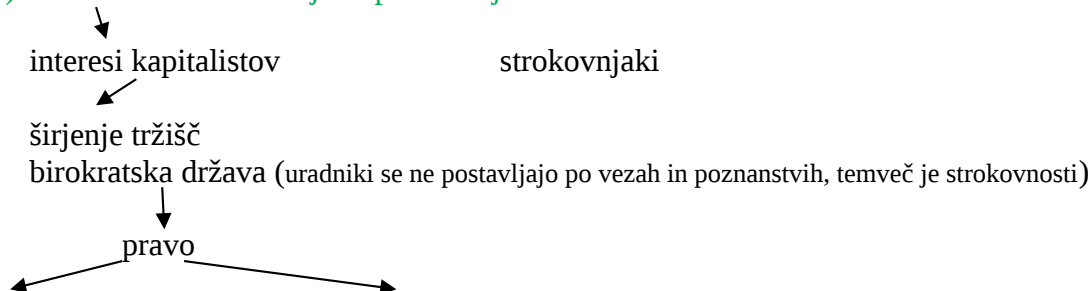
tradicionalna ⇨ imperialni ukazi; (dedovanje)

racionalna ⇨ zakonodajna; ideja suverenosti naroda

SPLOŠNI PRAVNI RAZVOJ (Weber)

4 stopnje razvoja:

- 1.) **Karizmatična odkritja prava**; izjave prerokov (ti so vir prava – Mojzes, Mohamed)
- 2.) **Empirično ustvarjanje prava**; praktiki rimskega pravnega obdobja; kazuistično, induktivno reševanje sporov; kodifikacija nastopi kasneje
- 3.) **Imperialno postavljanje prava**; pomembno vlogo dobijo politiki, dobijo podobo z velikimi kodifikacijami (code Napoleon)
- 4.) **Racionalna kodifikacija in pravosodje**

personalno – teritorialno

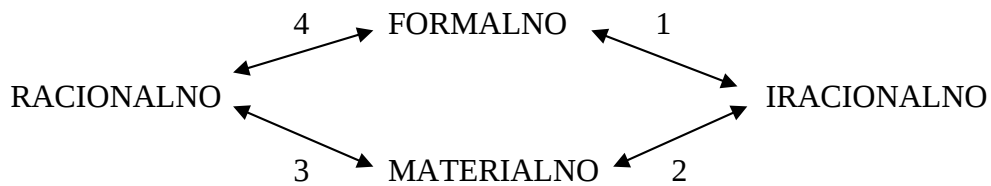
partikularno – državno

gospodarstvo → razredi
 ugled → statusi (kodifikacija – interesi kapitalistov)
 moč → politične stranke (pravica)

DIFERENCIACIJA PRAVA

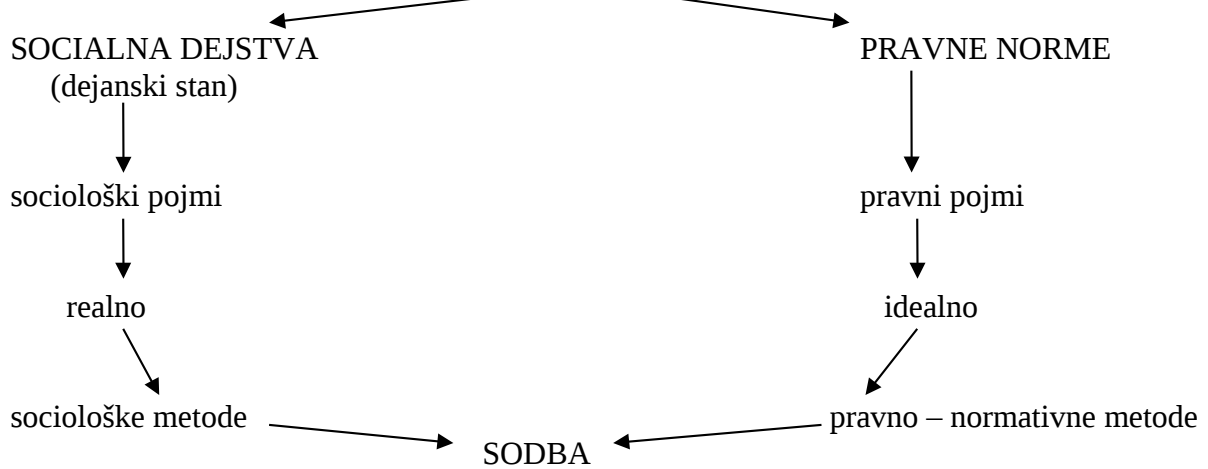
- univerzalno – partikularno
- javno – zasebno (privatno)
- materialno – procesno
- splošne – posamične norme
- teokratsko – profano
- norme (idealno) – pozitivno

IDEALNO TIPSKA KLASIFIKACIJA

1. formalno – iracionalno (karizmati)
2. materialno – iracionalno (magijske)
3. materialno – racionalno (honorati)
4. formalno – racionalno (strokovno – birokratska država)

SODNIŠKO ODLOČANJE

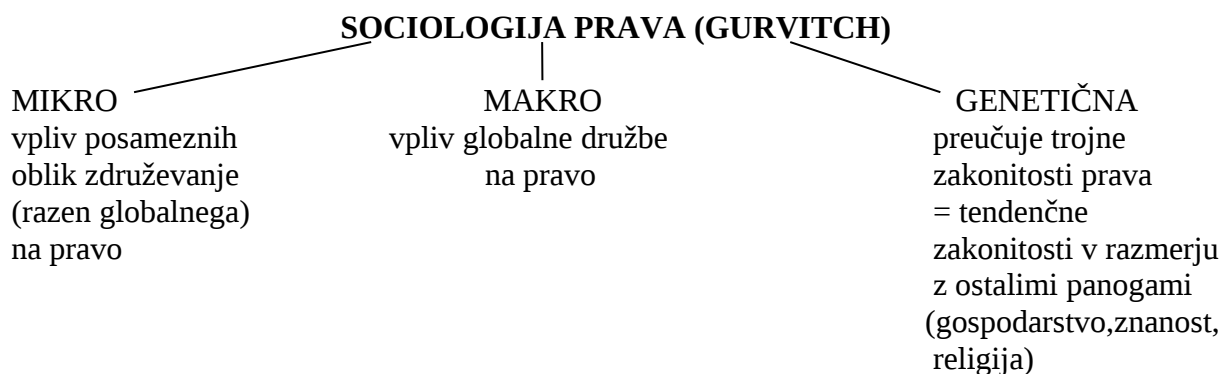
str. 119 – 150

str. 235 – 270
text + prevod

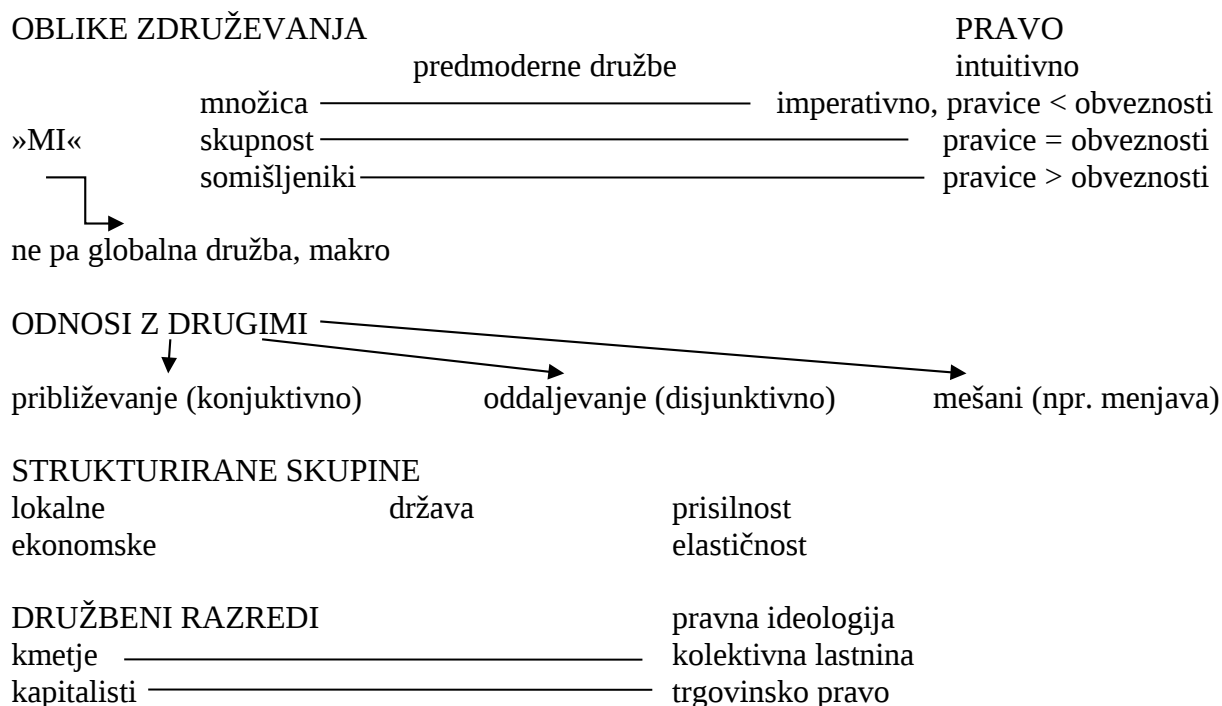
PRAVO (GURVITCH)

Gurvitch je zadnji predstavnik socialnega prava.

- **pravičnost**; razumevanje je relativno in odvisno od družbenega položaja
- **dvostranost**; pravice in obveznosti; pravici enega subjekta ustreza dolžnost drugega.
- **točna opredeljenost**; Lex certa; preciznost, natančnost, jasnost pravic in dolžnosti; jasno opredeljuje pr. norme in razumevanje
- **normativna dejstva**; okoliščine, da se ravnamo po pravnih normah; razumljamo pod sankcijami; nasprotje Durkheimu gre za tisto, kar Erlich razvija pod pravnim občutkom; družbeni pritisk \rightleftarrows izvajanje pravnih norm

MIKROSOCIOLOGIJA PRAVA

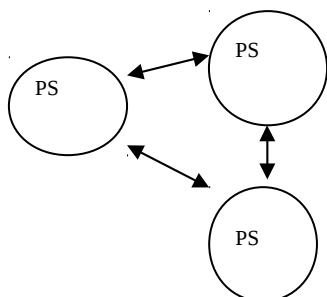
delavci _____ delovno pravo (je zaščitniško)

GLOBALNE DRUŽBE	TIPI PRAVA
KARIZMATIČNE TEOKRACIJE	državno pravo, pravoreki, pravoreki svečnikov
PATRIARHALNE DRUŽBE	pravo hišne skupnosti, intuitivno pravo
FEVDALNE DRUŽBE	socialno pravo, cerkev, mesta, cehi, univerza
MESTA – DRŽAVE	državno pravo, demokratični element
NASTAJAJOČI KAPITALIZEM	kraljevo pravo absolutnih monarhij
KLASIČNI KAPITALIZEM	pravni individualizem, zakonik
RAZVITI KAPITALIZEM	avtonomno gospodarsko pravo
FAŠISTIČNE DRUŽBE	majhen pomen prava
PLANSKI CENTRALISTIČNI ETATIZEM	majhen pomen prava; v SZ
PLANSKI DECENTRALIZEM	ravnotežje državno – socialno pravo

GENETIČNA SOCIOLOGIJA PRAVA

Notranji dejavniki

delujejo znotraj pravnih sistemov
in so v stiku z drugimi ali predhodnimi

Zunanji dejavniki

- * relief, klima, demografija
- * gospodarstvo
- * religija
- * znanost
- * kolektivne politične predstave

↓
pravo

SOCIALNO PRAVO (Gurvitch)

Država ne ustvarja prava.
Communion = skupnost

NAČELA:

- nedržavni interes
- družbena lastnina
- pluralizem
- ravnovesje (equilibre); pravice:obveznosti

POPOLNO

- * pravo ekonomskih skupin
- * cerkveno pravo
- * mednarodno pravo

NEPOPOLNO

- * sindikalno
- * ustanove
- * pravo lokalnih skupnosti

GURVITCH – KRITIKA:

ψ Durkheim:

Organizirane sankcije; prevelik pomen prava; tip globalne družbe : pravni sistem

ψ Weber:

Prevelika vloga strokovnikov; preozko o predmetu sociologija prava

ψ Ehrlich:

Redukcija državnega prava na zakon; neupoštevanje družbenih razredov; premajhna diferenciacija družbenega prava (socialnega).

KLASIKI SOCIOLOGIJE PRAVA (dela)

Ehrlich 1913

Weber 1922

Gurvitch 1940

Luhmann 1972

Habermas 1992

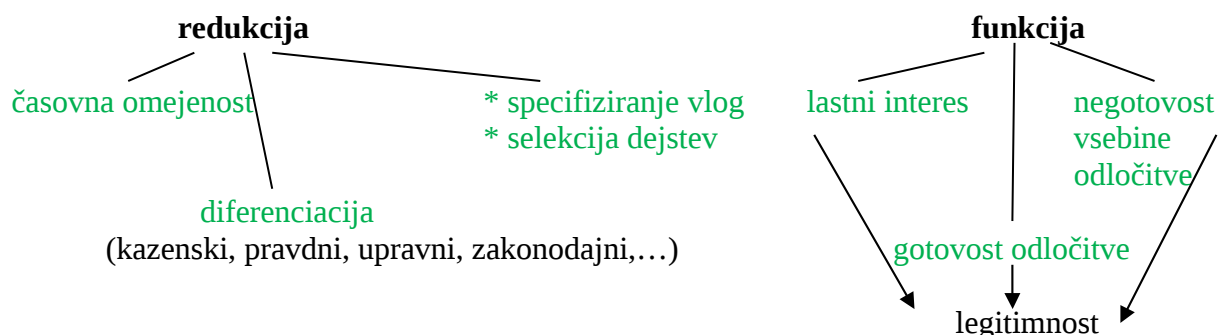
Knjiga str. 152 – 177 – dodatki

LUHMANN

- **fiksiranje pričakovanj** (igralcev določenih vlog v splošnih pravnih aktih – v pravnih normah (družbena funkcija prava)
- **pozitivizacija** (postopki)
- **sodelovanje v postopkih**
- **vrednote skozi postopke**

→ **LEGITIMNOST** (utemeljenost, upravičenost)

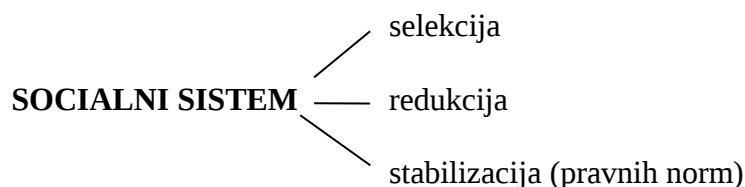
**PRAVNI POSTOPKI
(SOCIALNI SISTEMI)**

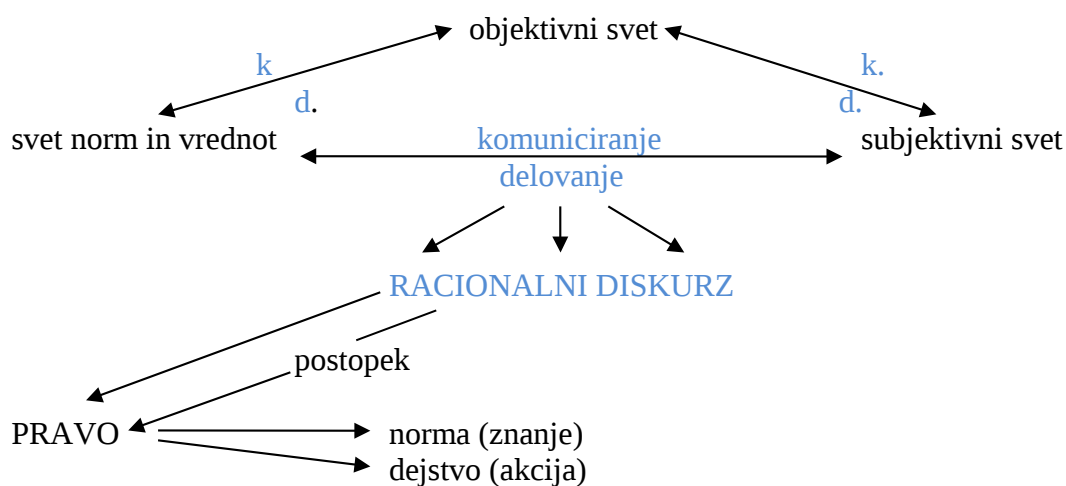
**RECHTSZOLOGIE, 1972 - LUHMANN
(1917 – 1998)
Das Rechts der Gesellschaft - 1993**

POSTOPKI	KOMPLEKSNOŠT	RACIONALNOŠT	ČAS
volilni zakodajni	+	-	1 2
upravni sodni	-	+	3 4

275 – 313 – besedila Luhmann-a

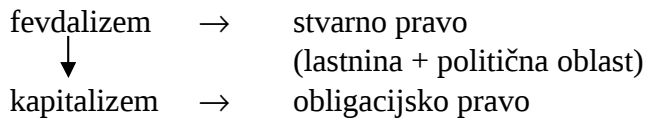

HABERMAS

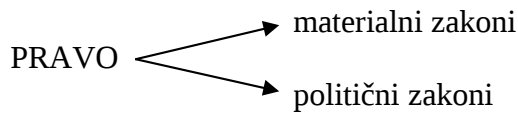

RENNER K.

Socialna funkcija pravnih institutov:

NEUMANN F.

filozofija
 vrednote, politika
 morala, interesi
 religija
 umetnost
 znanost (pr.)

filozofija
 vrednote, politika
 morala, interesi
 religija
 umetnost
 znanost (pr.)

PRAVO

PRAVO

ekonomska baza

ekonomska baza

proizvajalne sile → proizvodni odnosi

proizvajalne sile → proizvodni odnosi

človek
 (fizične in umske
 sposobnosti)

proizvajalna sredstva

človek

proizvajalna sredstva

Proizvodnja
 materialnih dobrin

proizvajalna sredstva →

Pravo
 ↓
LASTNINSKA RAZMERJA

človekovo delo →

DELOVNA RAZMERJA

IZPIT: sociološki, ekonomski in pravni pomen lastnine

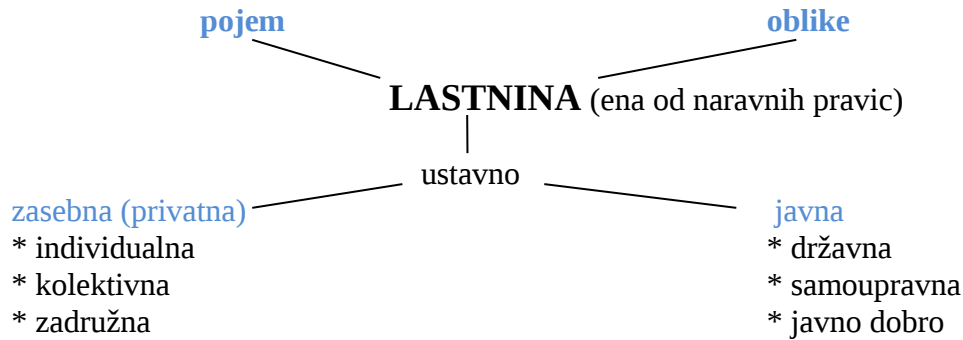
M = monopol

(odnosi) sociol.
 (raba) ekonom.
 (pravica) pravno

(M, PS) osebna

(M, PS) privatna

(M, PS) družbena
 (lastnina na
 družbenem
 kapitalu)

Lastninska pravica je pravica: (37. člen SPZ)

- imeti stvar v posesti
- jo uporabljati in uživati
- z njo razpolagati

IZPIT: Na katerih lastninskih pravicah se kažejo konstante v zgodovini? Na osebni lastnini.

Kako se je družbena lastnina pretvarjala nazaj v zasebno?

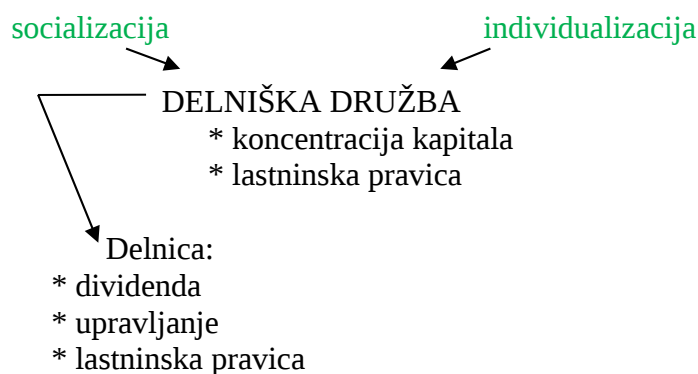
Z ZAKONI:

- ψ Zakon o denacionalizaciji 1991
- ψ Ustava 1991
- ψ Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (oz. o privatizaciji) 1992
- ψ Zakon o zavodih 1991
- ψ Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju 1993

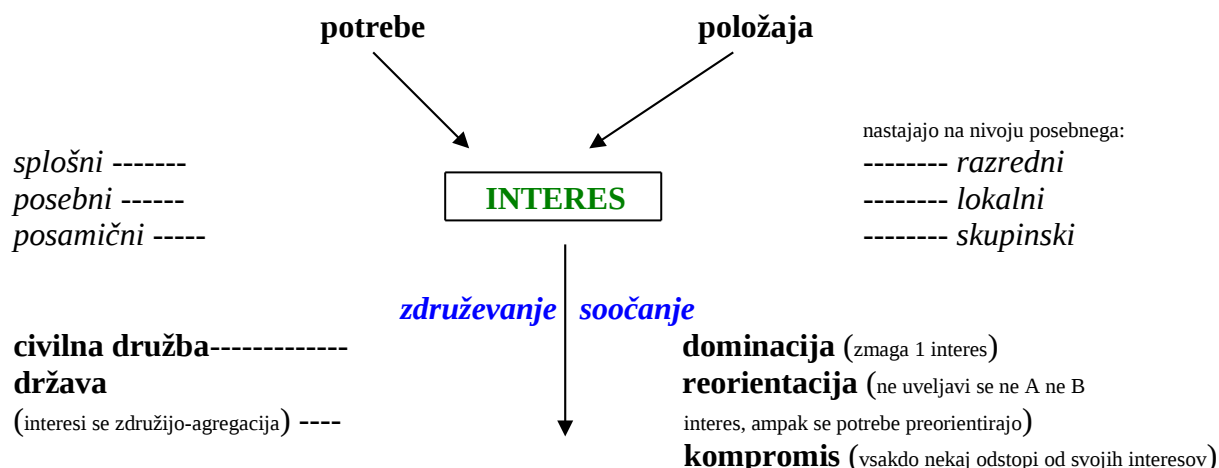
IZPIT: **Soodločanje delavcev pri upravljanju:**

3 področja:

- vpr. delavskega standarda
- vpr. varstva pri delu
- vpr. meril za nagrajevanje

INTERESNA PODSTAT PRAVA

Interes je odraz potreb in položaja. *Posamični interes* je odraz potreb in položaja posameznika, *posebni interes* je odraz potreb in položaja skupin, *splošni interes* pa globalne družbe v svetu.

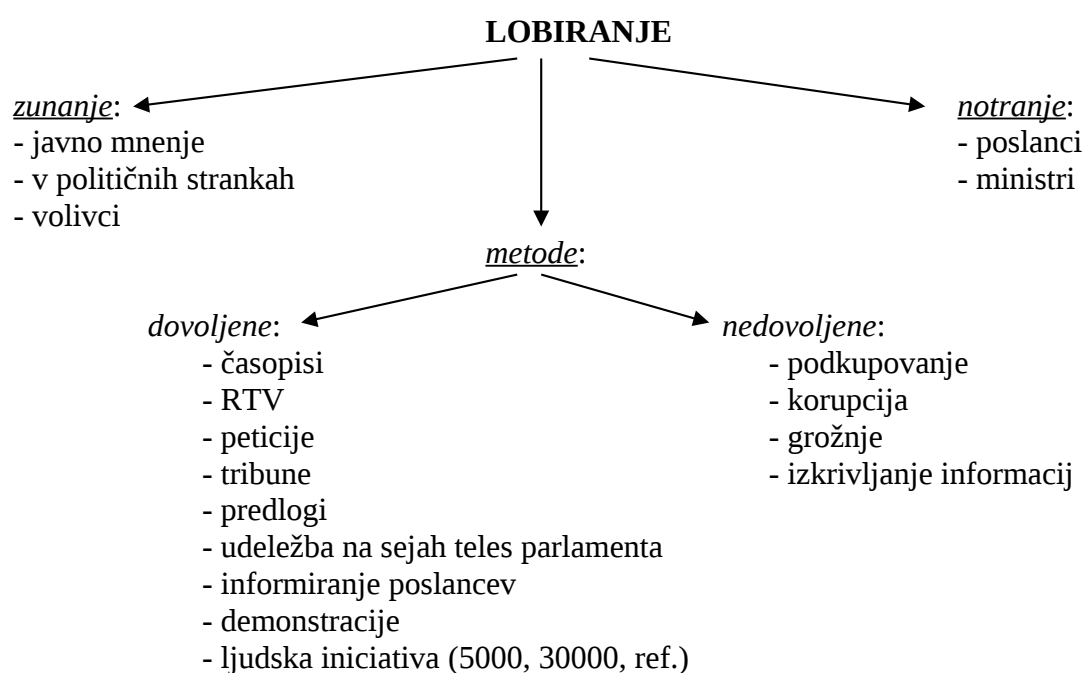
Interes je tudi politično izražena potreba.

Interesi določajo vsebino pravnega sistema. Pravne norme določajo postopke, kako reševati interesne konflikte.

Županski LOBI: ko skušajo lokalne skupnosti svoje interese uveljavljati na nacionalni ravni.

LOBIRANJE: Vplivanje na zakonodajno in izvršilno oblast. Skupine se povežejo iz skupnih interesov in želijo vplivati na državno oblast.

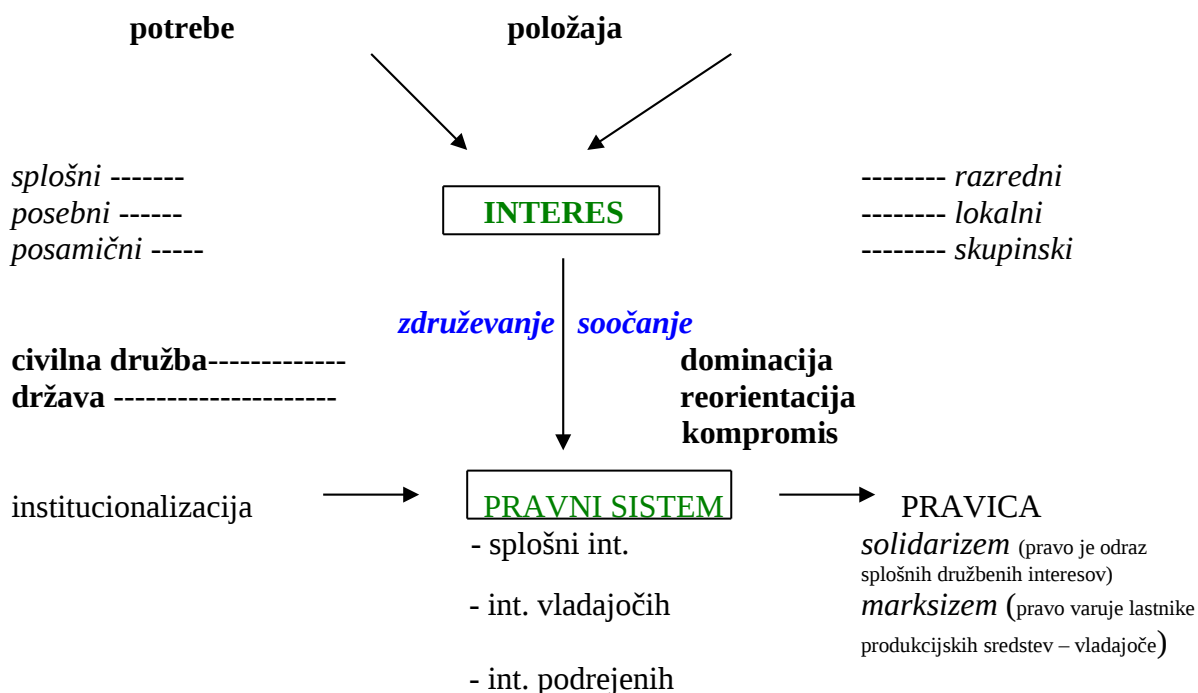
Za uveljavljanje skupinski interesov se oblikujejo politične stranke, za uveljavljanje posebnih interesov pa delujejo interesne skupine (zveza upokojenecov).

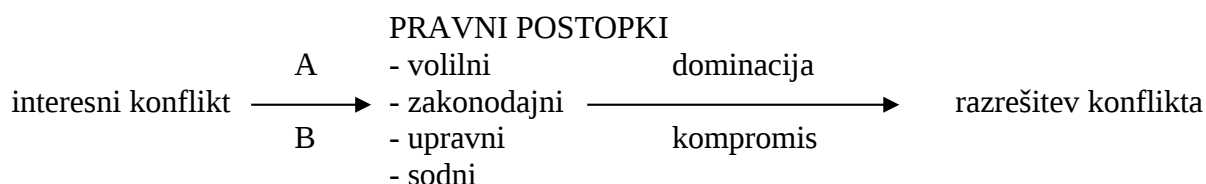
Interesne skupine ne želijo priti na oblast. Politične stranke pa to želijo (Desus- ni prava politična stranka, saj zastopa interese ožje skupine-upokojevcev). Delovanje političnih strank je pravno, zakonsko regulirano, interesne skupine niso pravno regulirane.

Lobiranje je organizirano v ZDA, Kanadi in Avstraliji.

Kateri interesi determinirajo pravni sistem?

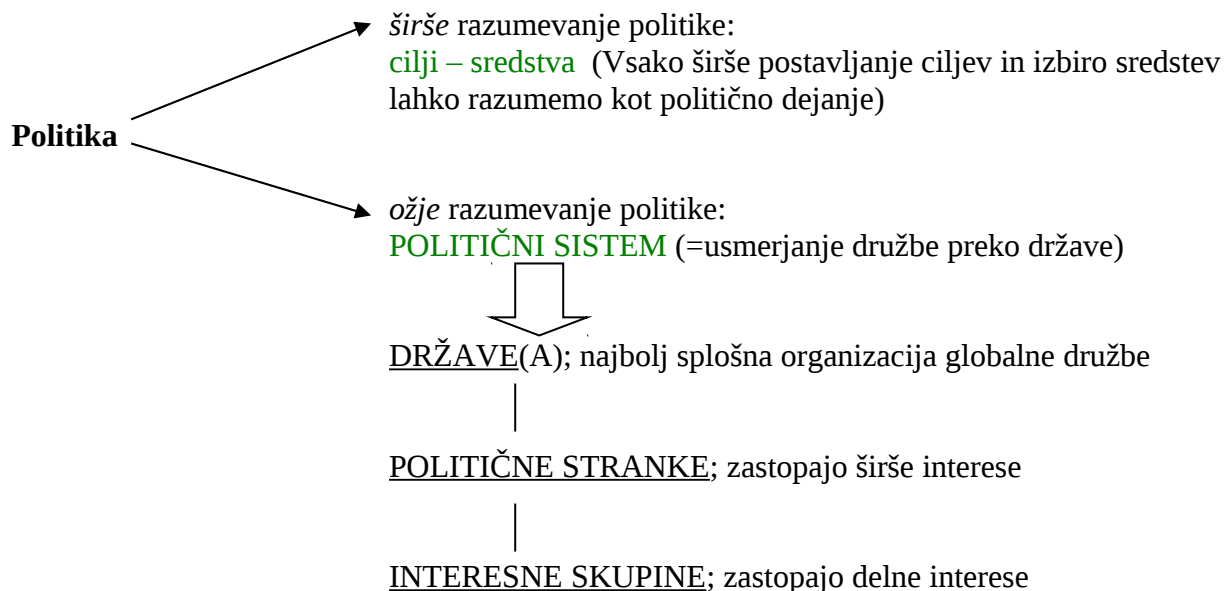
Vloga prava v reševanju konfliktov:

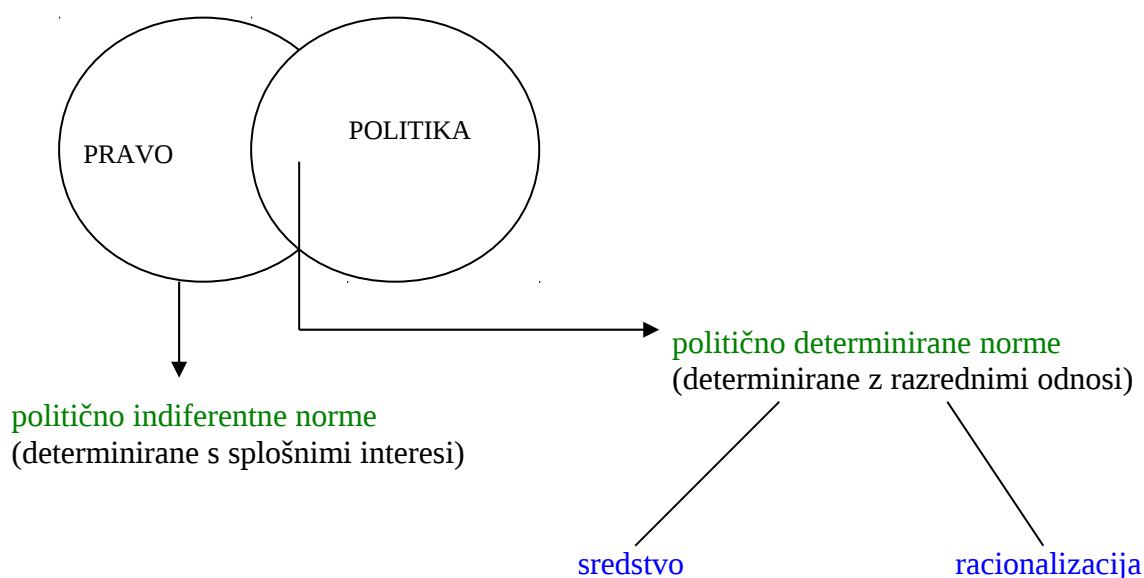
POLITIKA IN PRAVO

Dva pojmovanja politike: (izpit-razlika)

- širše
- ožje

Kakšne vrste norm, glede na razmerje med pravom in politiko poznate?

PRAVO: Sfera čistega prava; zaradi politike se ne spreminja; relativno trajni in nespremenljivi del prava; npr. ustavne norme – uveljavljajo pravičnost.

POLITIKA: Sfera čiste politike; politika poenostavi stvari in tako dobi ljudi na svojo stran. Politična sredstva: propaganda, nizki udarci,.... Politika je zato razumljena kot nekaj slabega.

POLITIČNO DETERMINIRANE NORME: Relativno hitro spreminjajoči se del pravnega sistema. Pravo nastopa kot sredstvo za doseganje političnih ciljev. Ko politika uporabi pravo kot sredstvo za doseg ciljev, se v sfero politike vnaša racionalnost (pravo je racionalizator politike). Pravo odigra neko pozitivno vlogo. (Prek prava nekaj opravi: zapreš nekoga, ki ti hodi v zelje; prek politike: smrtna »nesreča«)

Zakon o (de)nacionalizaciji = POLITIČNI ZAKON

Kakšna je narava zakonov, ki spreminjajo proizvodne odnose? Političen; so politično determinirane norme.

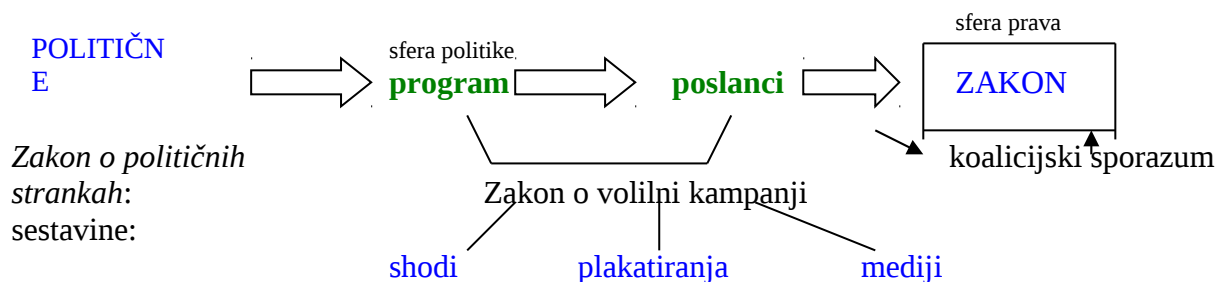
Primer politično determiniranega zakona:

- zakon o nacionalizaciji

POLITIČNE STRANKE

Sestavina civilne družbe. So posredniki med ljudstvom in državo. Politične stranke želijo osvojiti in ohraniti **oblast**. Politična stranka je organizacija v katero se ljudje združujejo z namenom priti do oblasti. V političnih strankah so ljudje podobnega nazora.

Sestavine (značilnosti) političnih strank, ki jih ureja zakonodaja:

- **definicija**
- **ustanovitev – 200 ljudi (registracija)**
- **akti in ureditev (demokratska)**
- **financiranje**

Viri financiranja:

- članarina
- prispevki fizičnih in zasebnih pravnih oseb
- denar iz proračuna
- darila
- dobiček iz dohodka podjetja katerega lastnik je

V Sloveniji poslanci **NE** dajo dela svojih plač stranki, v Avstriji pa.

Stranka mora imeti račun, izdati mora poročilo,... Financiranje mora biti **pregledno** in **omejeno**.

Delovanje političnih strank je eksistenčno pomembno. Njihovo delovanje je pravno urejeno.

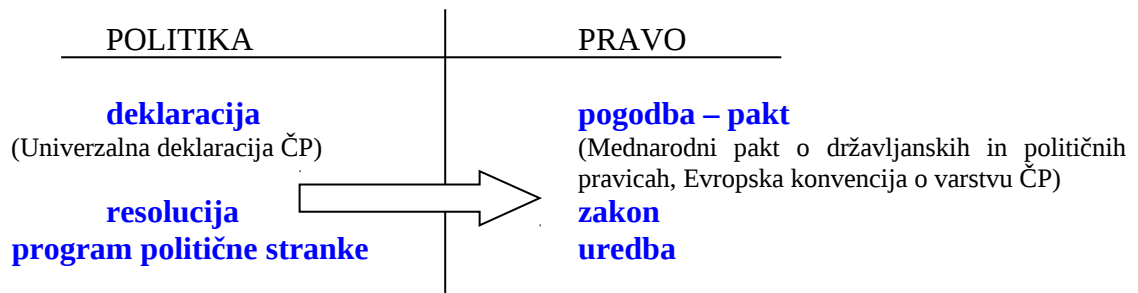
Dve obliki političnega sistema:

- avtokracija
- demokracija

V demokracijo pridemo, ko so politične stranke. Interese ljudstva stranke bolj ali manj uveljavljajo v parlamentu.

Razlika med naravo programa in zakona (koalicijskega sporazuma):

Program politične stranke, deklariranje,... so **POLITIČNI AKTI**. Ti **niso iztožljivi** pred sodiščem. Pogosto se prenese se program v zakon. Program lahko postane pravna norma – **PRAVNI AKTI**, ki pa **je iztožljiv**. Npr. stranka se zavzema za dvig rodnosti in ima v svojem programu, da se za prvega otroka da 10 enot dodatka, za drugega 20, za tretjega še 30,... (za tri otroke skupaj 60 enot). Ko pride na oblast to prenese v zakon.

Koalicija podpiše **koalicijski sporazum** (pogodba) – *politični akt*. Je pa močna politična zaveza.

Politični in pravni akti: **Politični akti imajo materialno veliko težo ter vplivajo na pravne akte v politično determiniranih normah.**

Tudi ministri so člani strank. Ministri pa dejansko izvršujejo oblast, zato so politične stranke še toliko bolj pomembne.

PRAVNA DRŽAVA

LEGALNOST
(formalno)

- * vezanost na zakon
- * skladnost

LEGITIMNOST
(vsebinsko)

- * človekove pravice
(univerzalna deklaracija)
- * sprejemljivost, da se udejanjajo te pravice v čim večji meri v praksi

Delovanje državnih organov je vezano na pravo (zakone,...)

LIBERALNA

- MNZ
- MZZ
- MO
- MPravosodje
- MFinance

- **SOCIALNA** (država)

- M za gospodarstvo
- M za kmetijstvo
- M delo, družino in socialne zadeve
- M za šolstvo, znanost in šport
- M kulturo
- M zdravstvo,....

državotvorna ministrstva

Hegel (-)
civilno družbo nadgradi država
civilna družba je slabša od države
država je napredek
družina → civilna družba → država

anglo-ameriško (+)
civilna družba je boljša od države (jo omejuje)

CIVILNA DRUŽBA - DRŽAVA

področje nedržavnega (+)

pluralizem
(sfera zasebnosti, svobode)

- * ekonomski
- * politični
- * kulturni
- * nazorski (različne vere,...)

javnost

- * ustvarjajo in porabljajo stališča
- * odgovor na stališča
- * akcija (društva,...)
- * brez državne kontrole (svoboda medijev,...)

pravnost (!)
(pravo nastaja neposredno iz družbe; demokratična zakonitost)

- * ČPTS (izvirajo iz naravnega prava)
- * CIVILNO (zasebno) PRAVO
- * AVTONOMNO PRAVO

SUVERENOST

* **Državna** – Bodin (1577); mi smo izvrševanje delov prenesli na EU

- odločati o vojni
- sprejemati zakone (zakonodaja)
- sodstvo
- uradniki (imenovati)
- določati davke
- kovati denar

* **Pravna** – rule of law

* **Ekonomska** – sami odločamo o naravnih bogastvih, ekonomskem razvoju

* **Ljudska** – oblast ima ljudstvo (po buržoazni reevoluciji 1789); drugi odstavek 3. člena URS

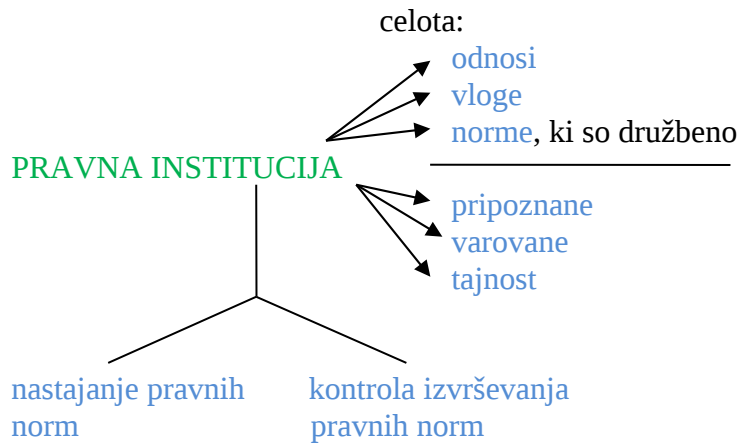
* **Narodna** – pravica (slo.) naroda do samoodločbe (prvi odstavek 3. člena URS); narod je nadgradnja ljudstva; narod povezuje zavest o pripadnosti k neki kulturi, skupni zgodovini; ko narod oblikuje državo je nacija

Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (1.člen):

- » Vsi narodi imajo pravico do samoodločbe«
- » All peoples have the right of self – determination«
 - pravico izbirati si **politični status**
 - pravica do **razvoja** (ek., soc., kulturnega)

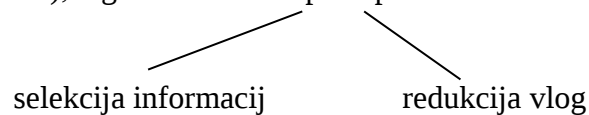
. INSTITUCIJE

DRUŽBENE FUNKCIJE SODSTVA

* Reševanje konfliktov → OSNOVNA FUNKCIJA

- * varovanje interesov (pravic) posameznikov in splošnih (državnih) interesov
- * družbeni nadzor (socialna kontrola)
- * homeostatični mehanizem (vnaša varnost in stabilnost v medčloveške odnose)
- * legitimnost (Luhmann); legitimnost skozi postopek

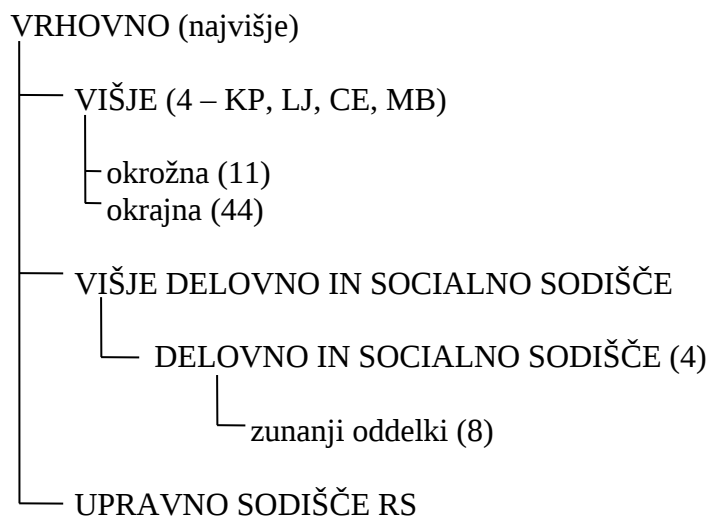

UREDITEV SODSTVA

- * socialna struktura
- * politična struktura
- * pravna struktura; kakšen je sistem, vsebina zakonodaje
- * tradicija kultura; ali je tradicija spoštovanja vrednot

SODIŠČA V SLOVENIJI

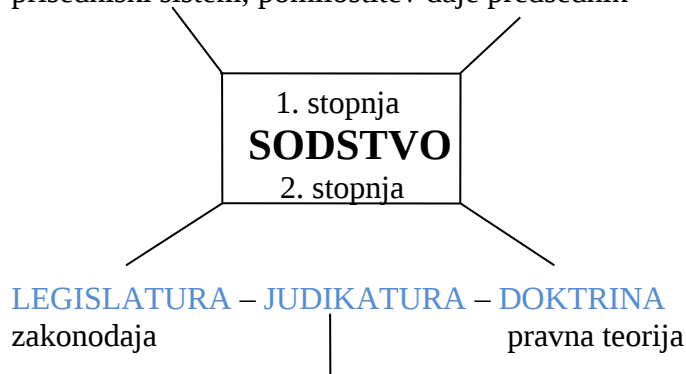
Ustavno sodišče ni del teh, ker odloča o ČPS, ustavnosti,...

└─ zunanji oddelki (4)

neodvisnost, selekcija, redukcija (nastopa samo v eni vlogi)

Neodvisnost je v tem, da na sodnika pri odločanju v konkretnem primeru ne sme nihče vplivat, kako naj odloči (kakšen predstavnik druge veje oblasti ali zastopnik. Ta neodvisnost pa je **relativna**: Vezani (de facto) so na ustavo in zakon; so odvisni od zakonodajne veje oblasti; finančno odvisni – vlada in DZ določajo plače, stavbe,...; odvisno so od porote – prisedniški sistem; pomilostitev daje predsednik

(v Slo. je prbl. 1000 sodnikov-knjiga ima stare podatke)

prejšnje sodbe višjih sodišč pri nas niso formalno pravno pravni vir; dejansko pa sodniki gledajo kako je višje sodišče razsodilo

POROTA – PRISEDNIKI

Vnašajo:

- ❖ moralo
- ❖ politično in pravno kulturo
- ❖ javno mnenje (mediji)
- ❖ razslojenost (moč, razred)

klasični porotni sistem v anglosaškem sistemu : **prisedniški sistem** (pri nas)

sodelujejo, ko se odloča o *dejanskih vprašanjih* (kriv – nekriv); laiki; porota nastopa v 5 – 10% primerov; o pravnih vprašanjih odloči sodnik sam

odločajo o *dejanskih in pravnih vprašanjih* – prisedniški sistem (sodniki); pri nas na OKROŽNIH sodiščih (senat iz 2 poklicnih sodnikov in 3 prisedniki (npr. predstavnik delavcev v delovnem sporu)

SODNIKI:

* **Trajni mandat**: sodnika se samo enkrat izvoli v sodniško funkcijo – ima mandat do upokojitve (30 – 70 let). Trajni mandat je zato, da ne bi bil odvisen od vladajoče politične stranke.

* **Volitve sodnikov:** voli jih DZ na predlog sodnega sveta (sodni svet odloča tudi o napredovanju sodnikov). Ustavne sodnike voli DZ na predlog predsednika države

Načini kako se vstopi v sodniško funkcijo:

- **sodniki izmed sebe izbirajo sodnike**
- **sodnika voli drug organ** (v Slo DZ)
- **sodnike voli ljudstvo** (v ZDA v nekaterih zveznih državah, volijo tudi tožilce)
- * **Imuniteta:** **procesna** imuniteta (nedotakljivost za mnenje) (razen, če je pri sodbi storil kaznivo dejanje)
- * **Zakoniti (naravni) sodnik:** stranka ne more izbirat sodnika, ki bo odločal o njenem primeru, in sodnik si ne more izbrat primera – dodeli se naključno

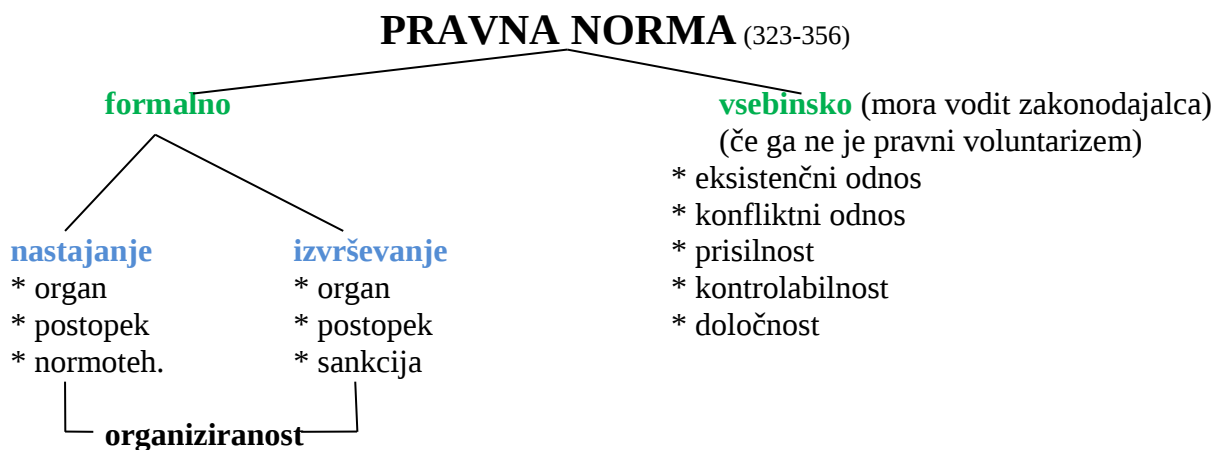
KONČNO IZVRŠEVANJE PRAVNIH NORM

Z materialnimi akti pravnih subjektov (plačam dohodnino). Uprava opravlja nadzor.

FUNKCIJA DRŽAVNE UPRAVE

- 1.) **eksekutivna** → izvršilna funkcija (nadzor,...)
- 2.) **kurativna** → povezana s socialno državo; vzpostavlja pogoje za družbeno življenje → šolstvo, ceste, zdravstvo,...
- 3.) **servisna** → delo za druge državne organe (pripravlja osnutke zakonov,...); vodenje registra prebivalstva, analize, poročila,...

V državni upravi je zaposlenih okoli 40 000 ljudi (državni uradniki). Javnih uslužbencev – učitelji, zdravniki,... je še 10 000.

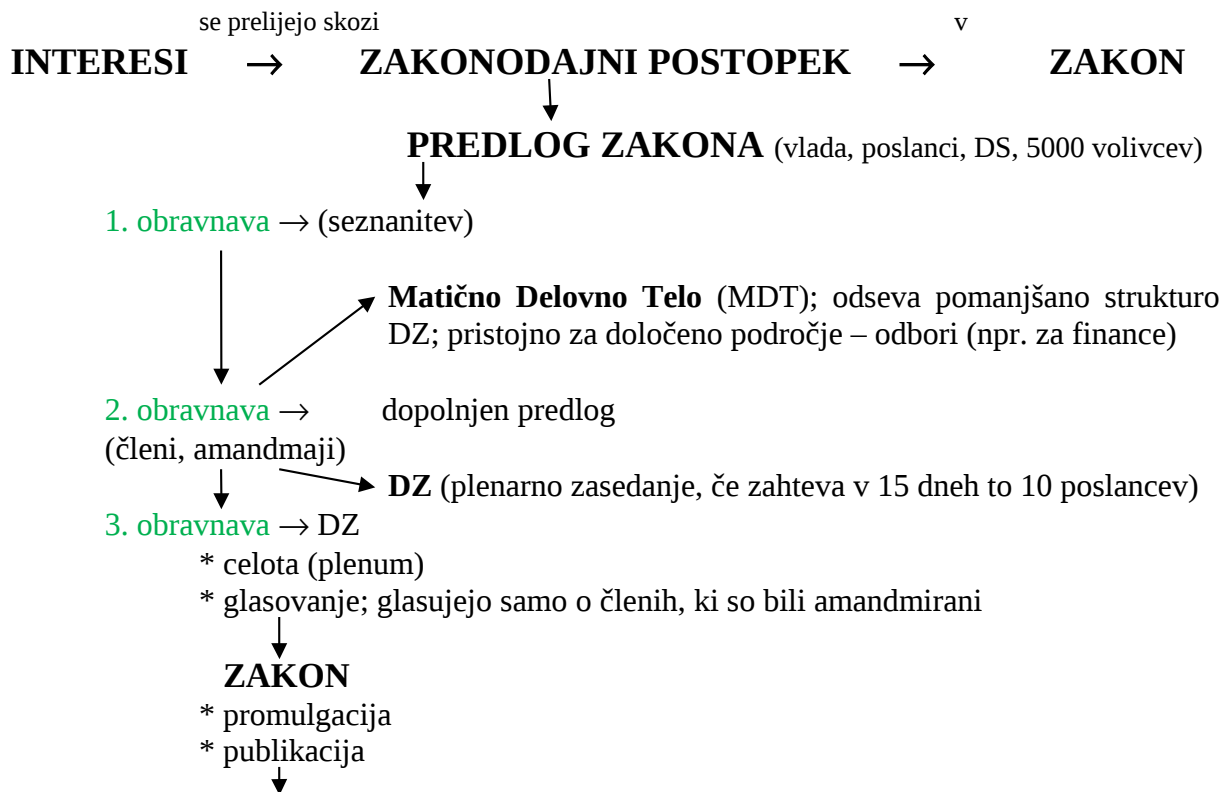
Odnosi morajo vsebinsko biti *primerni* za pravno urejanje. Poslanci morajo upoštevati tudi razvoj. Zakon o kobilarni Lipica ni zakon, ker gre za konkreten primer, ne splošni – z njim ne rešuješ problema (tudi Zakon o Romih ne rešuje problema).

Parlament je političen organ, a dela pravne akte. Zakonov ne delajo pravniki. V anglosaškem sistemu sodniki delajo pravne akte.

(Vacatio legis je pri nas 14 dni, 15. dan po objavi začne zakon veljati.)

IZPIT: Kako se spoštuje več-fazni zakonodajni postopek v parlamentu pri nas? Se ne, saj je realno več skrajšanih postopkov.

IZPIT: Kdo ima monopol pri predlaganju zakonov? VLADA. Poslanci, DS zelo zaostajajo, volilci jih praktično ne predlagajo. Večino zakonov, ki jih vlada predlaga so sprejeti, saj je vlada sestavljena iz koalicije, ki ima večino v parlamentu.

VELJAVNOST (POZITIVIZACIJA) ZAKONA

V skrajšanem postopku 1. faza odpade, 2. in 3. pa se časovno združita.

SPREJEMANJE SAMOUPRAVNIH SPLOŠNIH AKTOV (AVTONOMNO PRAVO)

- ❖ **lokalne skupnosti** – statut občine
- ❖ **znanstvene korporacije** – statut univerze
- ❖ **cerkev** – kanonsko pravo (zakonik cerkvenega prava)
- ❖ **gospodarske družbe** – statut d.d., splošni pogoji poslovanja (npr. zavarovalnice – pomemben del zavarovalniškega prava)
- ❖ **sindikati** – kolektivne pogodbe
- ❖ **društva** – pravila
- ❖ **javni zavodi** – statut

IZPIT: Kdaj organizacije civilne družbe nastopajo s funkcijo pravne institucije? Kadar sprejemajo zgoraj navedene akte.

IZPIT: Pravne vrednote in norme lahko izhajajo neposredno iz družbe in so povzete v zakonodaji. Zlasti na področju ČPS in zasebnega (civilnega) prava.

DEMOKRATIZACIJA PRAVA

DRŽAVLJANSKA NEPOKORŠČINA

Oblika upora zoper oblast. Zavestno se podvržem sankciji – neizpolnjevanje primarne dispozicije.

KONFORMNOST DRŽAVLJANOV

Zavestno izpolnjevanje zakonov, ne glede na njihovo vsebino (Dura lex, sed lex). Delež konformnih državljanov pada.

Različni kriteriji:

- ❖ **informiranost**; čimbolj so ljudje informirani o pravnem sistemu, normah,... bolj je pravo podružbljeno (demokratizirano)
- ❖ **udeležba pri sprejemanju splošnih pravnih aktov**; čimveč ljudi sodeluje pri sprejemanju bolj je pravo podružbljeno
- ❖ **udeležba pri nadzorovanju**; preko medijev,...
- ❖ **splošni interesi** (avtonomno); izraža interese večine prebivalstva
- ❖ **ustrezen obseg normiranja**; pogojen s strokovnimi opozorili; ne da se povsod družbo rešiti s pravom (romske problematike ne moremo rešiti samo z zakonom).

IZPIT: Kolikšna je stopnja informiranosti ljudi o pravu? $\frac{1}{4}$ (max. $\frac{1}{3}$). To potrjujejo javnomnenjske raziskave.

IZPIT: Kako se ljudje seznanjajo z zakoni? ve večini časopis, internet, delovno mesto. UL je premalo zastopan. Če se ne skladata besedili v elektronski obliki in v pisni (UL), velja tista v elektronski. Z vidika pravne varnosti to ni dobro. (35% ljudi ve da zakone sprejema parlament)

IGNORANTIA IURIS NOCET

- **prekrivanje morale in prava**; ne rabiš vedet kaj točno piše v zakonu (tatvina je...), vendar že s socializacijo veš da ne smeš krasti.
- **objavljanje predpisov**; da imajo ljudje možnost seznaniti se z zakoni (vacatio legis)
- **delovanje sistema**; sistem ne bi mogel delovati, če ne bi ljudje morali poznati zakone; dohodnino moraš plačat, ne morš se sklicevat da ne veš

IZJEMA:

Pravna zmota v KZ: 21. člen: »Ni kazensko odgovoren storilec kaznivega dejanja, ki iz opravičenih razlogov ni vedel, da je to dejanje prepovedano.«

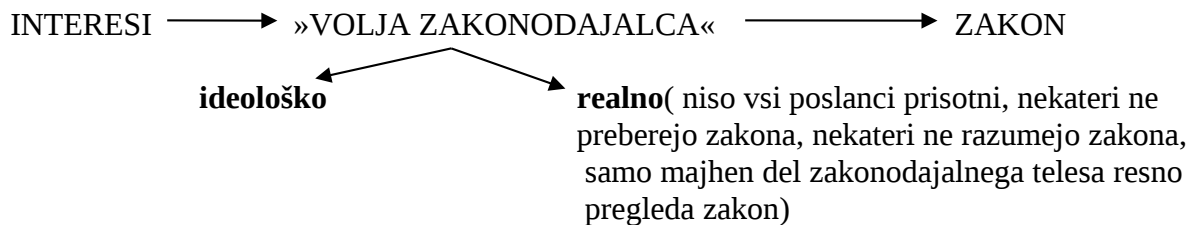
Dejansko to v Slo. ne funkcionira. (primera: Rupar in Rom)

IZPIT: Zakaj se v pravu vzdržuje načelo Ignorantia Iuris Nocet, glede na to, da samo $\frac{1}{4}$ ljudi pozna norme? Zgoraj navedeno.

(EU temelji na vrednotah krščanstva, grški kulturi in rimskem pravu.)

SAMOUPRAVNO PRAVO:

- Je bolj podružbljeno.
- ✓ **lokalnih skupnosti**
 - statut
 - poslovniki
 - odlok (kar je za državo zakon je za občino odlok)
 - ✓ **kolektivne pogodbe** (ne smejo iti pod raven pravic kot jih daje zakon; lahko pa da več pravic); delavci:delodajalci
 - ✓ **gospodarskih družb**
 - statut d.d.
 - pravilniki
 - ✓ **samoupravnih organizacij in skupnosti** (univerza, društva, cerkev,...)
 - izvajajo organizacije civilne družbe
 - pravila
 - statut

DEMOKRATIZACIJA ZAKONODAJNEGA POSTOPKA

- * **Javnost zakonodajnega postopka**
 - neposredno
 - mediji

Seje DZ so odprte za javnost
 - * **Večfaznost** (stopnjevitost); 1., 2., 3. faza
 - * **ljudska zakonodajna iniciativa** (5000 volivcev)
 - * **javna predstavitev mnenj**; MDT skliče in skliče predstavnike stroke,...; ni obvezen pr. institut zakonodajnega postopka; MDT se samo odloči. MDT mora tekom obravnave zbrati mnenja civilne družbe
 - * **interesne skupine** (sindikati, združenja,.. ki z lobiranjem skušajo vplivati na poslance)
 - * **zakonodajni referendum** (samo še naknadni); volivci odločajo o uveljavitvi nekega zakona ali ne; niso vsi zakoni primerni za referendum (referendum o železnicah)
- IZPIT: Ali v Sloveniji poznamo javno razpravo v zakonodajnem postopku? NE, vendar dejansko prihaja do vplivov.

JAVNOST V ZAKONODAJNEM POSTOPKU

- ψ **pogoji**
 - število udeležencev
 - organizirana akcija (možnost)
 - možnost dati **odgovor** na mnenje druge strani
 - nedržavni nadzor** nad mediji
- ψ **stratumi**
 - 20% **aktivni**; zelo zainteresirani za politiko
 - 50% - **srednje zainteresirani**
 - 30% **neaktivni**; nezainteresirani
- ψ **funkcije**
 - informativna** (o bodoči zakonski ureditvi)
 - spremljevalna**

legitimizacijska (opravičuje sistem kot demokratičen sistem)

- ψ **vrste javnosti**
- splošna (vsi državljani)
 - specialna (strokovna); pri določenih zakonih, tisti, ki se na to področje spoznajo

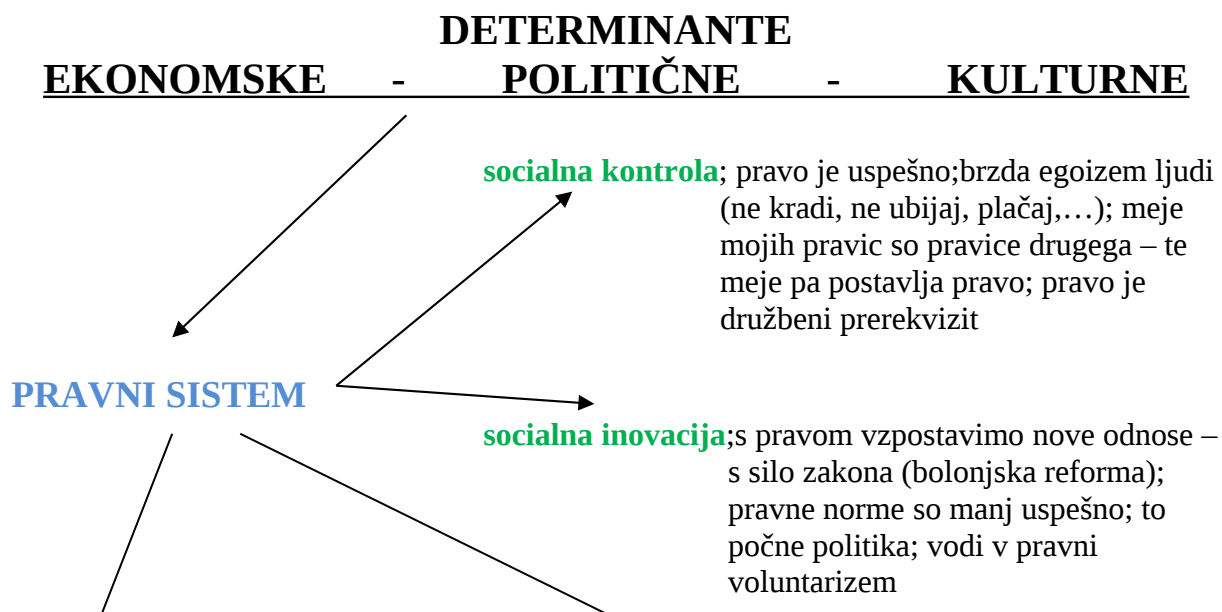
RAZKORAK NORMATIVNO : STVARNO

Nekaj je v zakonu zapisano, dejansko pa se izvršuje ali pa ne.

RAZLOGI:

- ✓ neupoštevanje realnosti
- ✓ voluntarizem
- ✓ preveliko število predpisov
- ✓ formalno odločanje (DZ dejansko samo potrди tisto, kar je bilo sprejeto drugje)
- ✓ pravna kultura, vrednota (v Sloveniji je pravna kultura zelo nizka)

Razkorak je prevelik, ko se več kot ½ predpisov ne izvršuje (po dispoziciji in po sankciji) → *neučinkovitost prava.*

pravni voluntarizem (-)

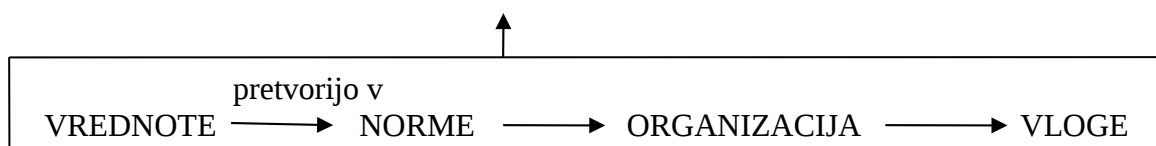
Ko pravo posega na področja
ki jih ni treba urejati (bolonjska)

panjuridizacija (+)

Je proces širitve prava; proces ko se vedno več
odnosov regulira s pravom; pravne norme so
NUJNE – stabilnost; norm je vedno več;

Vzroki:

- × gostota odnosov
- × interesi
- × delitev dela
- × organiziranost
- × socialna država

najbolj splošen nivo
normativnosti; vrednote
so zaželjena ravnanja
in vedenja ljudi; skupne
vrednote: pravna država,
demokracija

IZPIT: Kateri sta dve osnovni funkciji, ki jih opravlja pravni sistem? Stabilizacijska in inovacijska.

IZPIT: Kako izgleda normativna sestava družbe od najbolj splošnega nivoja naprej? Vrednote – norme – organizacija – vloge.

SPREMEMBE PRAVNEGA SISTEMA

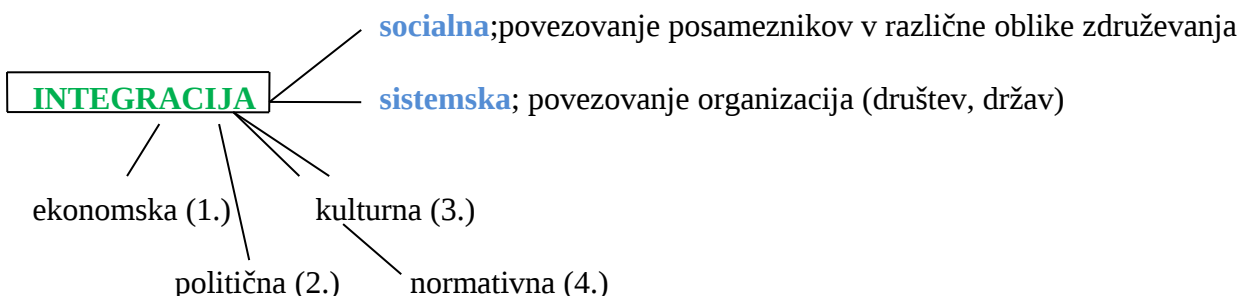
- * AO do leta 1918 – nastane Obči Državlanski Zakonik (ODZ)
- * Kraljevina SHS (Jugoslavija) do leta 1941 – uporablja se civilno pravo iz ODZ-ja
- * okupacijske sile (Nemčija, Italija, Madžarska) do leta 1945 – še vedno velja ODZ
- * FLRJ, SFRJ do leta 1991 – nov politični sistem, nova ustava, nova kazenska in upravna zakonodaja; ODZ še vedno velja do leta 1978, ko je sprejet Zakon o obligacijskih razmerjih (ZOR); ODZ velja, če ne nasprotuje ZOR-u
- * Republika Slovenija do leta 2004 – EU; Uporaba ZOR-a, kasneje OZ

Pri pravnem sistemu je neka kontuiteta v zadevah, ki so v splošnem interesu.

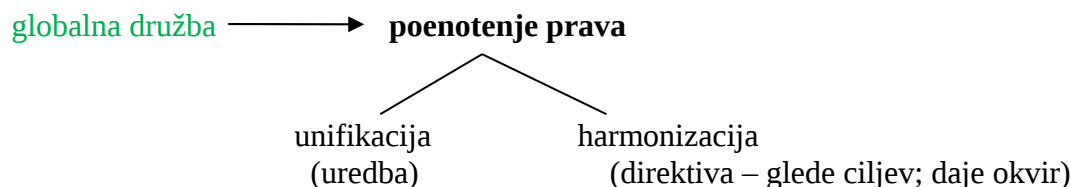
Kadar gre za novo ustavo (kvalitativna sprememba; tudi kadar gre za spremembo vrednot), jo mora sprejeti neposredno ljudstvo, ali pa izvoli samo organ, ki jo bo sprejel. Če gre za manjše spremembe (kvantitativno) sprejme zakonodajno telo.

SPREMEMBA V DRUŽBI		SPREMEMBA V PRAVU	
ko se spremenijo: kvalitativno revolucionarno	- način proizvodnje - vladajoči sloj - vrednote	nova ustava ↓ zakonodaja	pridobitev plebiscit 1990 TUL ustava (1991)
			prenos dela suve. referendum 2005 (EU) ↓ 3a. člen URS
kvalitativno evolucionarno	- slojevitost - organizacija politične oblasti	ustavna revizija ↓ zakonodaja	68. člen (lastnina) 80. člen (volitve) 14. člen (enakost)

Odstotek legitimnosti → pada udeležba volilnih upravičencev pri pomembnih odločitvah pada.

Vrstni red integracije je pomemben, da je integracija uspešna (tudi EU je šla po tem vrstnem redu).

PРАВNA KULTURA

Poznamo dve skrajni opredelitvi kulture:

* širši smisel: vse kar je od človeka ustvarjeno (zavestno), kar ni dano od narave

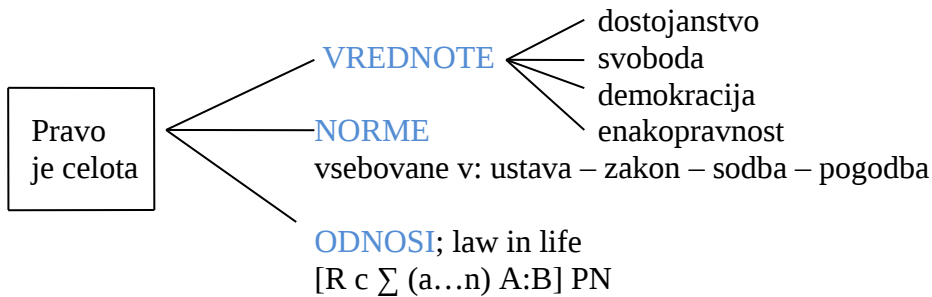
* ožji smisel: reducira se na umetnost

SESTAVINE:

- ✓ **nazori o pravnih vrednotah**
 - ✓ **nazori o pravnih normah**
 - ✓ **dejanski pravni odnosi**; objektivni del
- } te nazori so del javnega mnenja
del človekovega mišljenja - idealno

DEF.: Pravna kultura je celota nazorov o pravnih vrednotah, nazorih,....(glej gor)

ČPS

JAVNO MNENJE

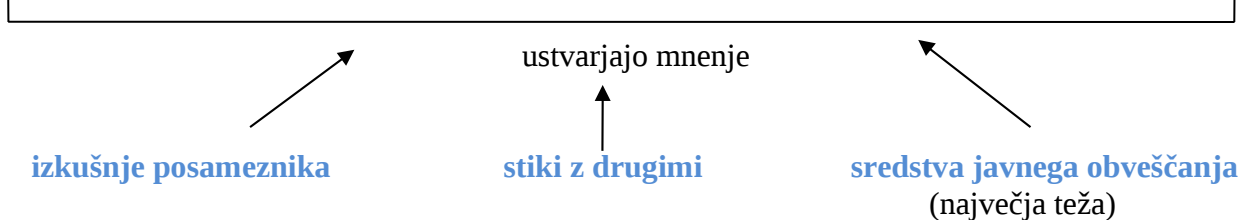
Javno mnenje se ugotavlja z javnomnenskimi raziskavami – anketami (subjektivno); čez čas se pokažejo kot objektivni trendi.

Tri opredelitve:

* **Izraz mnenj, stališč in razpoloženja (posameznikov) v javnosti o vprašanih občega prava**

* Razpravljanje o zadevah občega interesa

* »Skupen način mišljenja, korporativni duh neke skupine ali združbe« (Tönnies)

ZAUPANJE V PRAVNI SISTEM:

Zaupanje pada. Stopnja zaupanja v državne organe je zelo nizka, najmanj pa v sodstvo (glej str.14 – zapiski). Sicer je večje zaupanje v ustavno sodstvo, vendar v sodišča pa ne. Pada tudi delež tistih, ki menijo, da se v SLO spoštuje ČPS.

ČLOVEKOVE PRAVICE

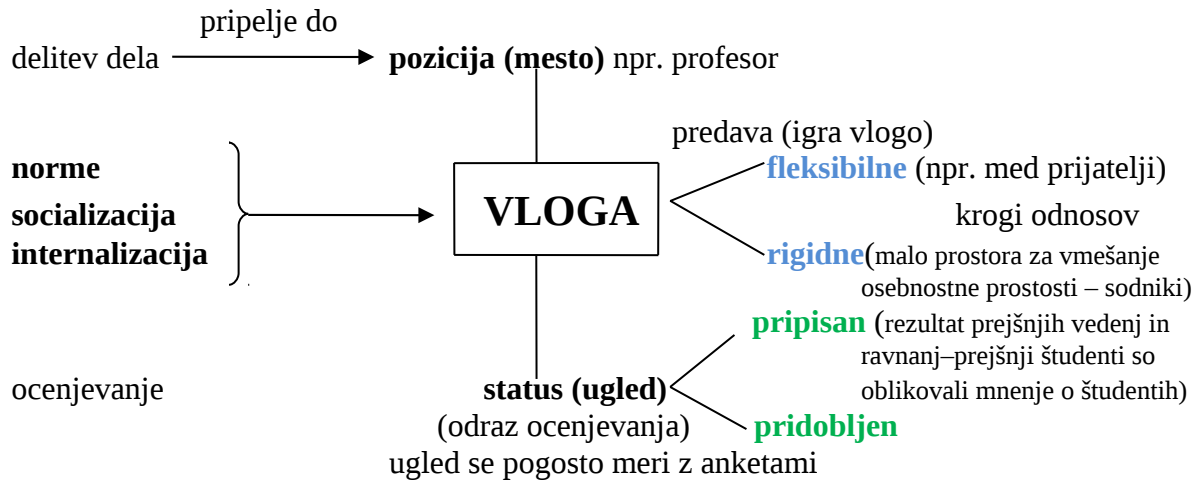
- ★ univerzalnost
- ★ moralna vsebina; naslonjena na Evropo – krščanska etika
- ★ fundamentalna narava; temeljne pravice zapisane v temeljnih pravnih aktih
- ★ prioritarna narava; kriterij za presojanje legitimnosti veljavnega prava
- ★ abstraktnost; splošne so

UNIVERZALNA DEKLARACIJA ČP (1948); politični akt

V zahodnem svetu ne govorijo dosti o dolžnostih. Hoteli so sprejeti Deklaracijo o človekovih dolžnostih, ki pa ni bila sprejeta. Nek temelj naj bi bilo 7 **socialnih grehov** (GANDHI):

- želje brez žrtev
- trgovina brez morale
- politika brez načel
- bogastvo brez dela

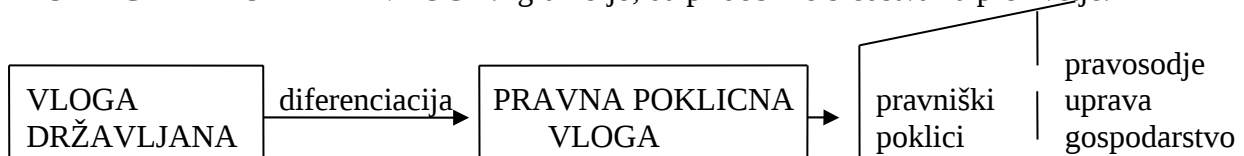
- izobrazba brez značaja (bolonjska reforma povzroča ravno to)
- znanost brez humanosti
- zabava brez vesti

Vloge nastanejo kot vzrok delitve dela. Vloga je določena z normami, socializacijo in internalizacijo. Vse družbene vloge so normativno oblikovane. Sem se štejejo tudi pravne norme (npr. sodniki,... jih uporabljajo). Vloge spoznavamo v okviru socializacije. Internalizacija – kako nekdo dojame svojo družbeno vlogo.

DRUŽBENA VLOGA: Normativno oblikovano pričakovanje, kako bo ravnal nosilec neke pozicije.

POKLICNA DRUŽBENA VLOGA: Igramo jo, da pridobimo sredstva za preživetje.

IZPIT: Koliko je pravnikov v Sloveniji? 1% od vseh zaposlenih, kar znaša okoli 7000.

IZPIT: Zaposlitvena struktura pravnikov (2002) (približno):

- 1.) **uprava in javne službe** (ministrstva, občinske uprave,...) – 3300
- 2.) **pravosodje** – 2700 (sodniki, tožilci, pravobranilci – 1550; odvetniki – 1000; notarji – 150)
- 3.) **gospodarstvo** – 1000

Značilnosti poklicne pravniške vloge:

- **usposabljanje** (socializacija) – dolgotrajno
- **institucionalizacija** (rigidnost)
- **status** (relativno visok)
- **diferenciacija** (vloge se razčlenijo; lahko si tožilec, odvetnik,...direktor, novinar,...)
- **izpostavljenost** (na očeh javnosti; ocenjevanje s strani okolice)

POKLICNA PRAVNIŠKA VLOGA:

- * pravosodje; odvetništvo, notarstvo, sodniki, tožilci, pravobranilstvo

- ★ gospodarstvo
- ★ uprava, javne službe

POGOJI ZA VSTOP V SODNIKA IN IMENOVANJE NA SODNIŠKO MESTO: Zakon o sodniški službi

7. člen

Za sodnika je lahko izvoljen, kdor izpolnjuje splošne pogoje za izvolitev in posebne pogoje za izvolitev oziroma imenovanje na sodniško mesto, ki jih določa ta zakon.

8. člen

Za sodnika je lahko izvoljen, kdor izpolnjuje naslednje splošne pogoje:

- 1. da je državljan Republike Slovenije in aktivno obvlada slovenski jezik,**
- 2. da je poslovno sposoben in ima splošno zdravstveno zmožnost,**
- 3. da je dopolnil 30 let starosti,**
- 4. da ima v Republiki Sloveniji pridobljen strokovni naslov univerzitetni diplomirani pravnik ali v Republiki Sloveniji nostrificirano v tujini pridobljeno diplomo pravne fakultete,**
- 5. da je opravil pravniški državni izpit,**
- 6. da je osebnostno primeren za opravljanje sodniške funkcije.**

Ni osebnostno primeren za opravljanje sodniške funkcije tisti, za katerega je na podlagi dosedanjega dela, ravnanja ali obnašanja utemeljeno sklepati, da sodniške funkcije ne bo opravljal strokovno, pošteno ali vestno ali da kot sodnik ne bo varoval sodniškega ugleda, nepristranskosti in neodvisnosti sojenja ali je bil obsojen za kaznivo dejanje, zaradi katerega je podan razlog za razrešitev sodnika (drugi odstavek 78. člena).

Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena sodniki, ki so sodili ali odločali v preiskovalnih in sodnih postopkih, v katerih so bile s sodbo kršene temeljne človekove pravice in svoboščine, po izteku svojega mandata ne izpolnjujejo pogojev za izvolitev v sodniško funkcijo.

9. člen

Oseba, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka prejšnjega člena, je lahko izvoljena na sodniško mesto na okrajnem sodišču (okrajni sodnik), če ima najmanj tri leta delovnih izkušenj na pravniških delih po opravljenem pravniškem državnem izpitu.

10. člen

Oseba, ki izpolnjuje pogoje iz prvega odstavka 8. člena tega zakona, je lahko izvoljena na sodniško mesto na okrožnem sodišču (okrožni sodnik), če je uspešno opravljala sodniško funkcijo v trajanju najmanj treh let ali ima najmanj šest let delovnih izkušenj na pravniških delih po opravljenem pravniškem državnem izpitu.

Za sodnika se usposablja približno 11 let.